

GORIŠKA KNJIŽNICA FRANCETA BEVKA

Daša Medvešček

**GORIŠKA KNJIŽNICA FRANCETA BEVKA KOT ZELENA
KNJIŽNICA**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Nova Gorica, 2021

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Spodaj podpisana, Daša Medvešček, izjavljam, da sem avtorica pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom: GORIŠKA KNJIŽNICA FRANCETA BEVKA KOT ZELENA KNJIŽNICA.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelala samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabila v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko naloge,
- na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

V Novi Gorici, 14. 10. 2021

Podpis avtorice:

Medvešek, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Daša MEDVEŠČEK

Naslov pisne naloge: Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica

Kraj: Nova Gorica

Leto: 2021

Št. strani: 39

Št. slik: 8

Št. grafikonov: 15

Št. prilog: 1

Št. strani prilog: 4

Št. referenc: 16

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Goriška knjižnica Franceta Bevka

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Emanuela Blažko Kalin

UDK: 027.022(497.4NovaGorica):502/504

Ključne besede: splošne knjižnice, zelene knjižnice, trajnostni razvoj, zelene vsebine, zelena pismenost, knjižnica semen, ekološki vidiki, lokalno okolje, Goriška knjižnica Franceta Bevka

Izvleček: Naloga obravnava sodobni koncept zelene knjižnice v povezavi z zamislijo o pozelenitvi Goriške knjižnice Franceta Bevka, ki izvira iz zavedanja vpliva knjižnice na lokalno skupnost in okolje. Z raziskavo želimo preučiti vse možnosti in standarde za doseganje ciljev trajnostnega razvoja in raziskati, kako svoje poslanstvo usmeriti v zeleno politiko, ki bi smotrno prispevala k dvigu ekološke zavesti v lokalnem okolju. Postaviti želimo torej temelje za osnivanje projekta okolju prijazne knjižnice na Goriškem. Raziskava se bo osredotočala predvsem na ozelenitev vsebin in knjižničnih dejavnosti, saj je z arhitekturnega vidika to nemogoče, ker je površina knjižnične zgradbe precejšnja, leta 2020 pa smo obeležili njeno 20-letnico, kar pomeni, da nam bo kot taka služila še vrsto let, pa tudi zato, ker merila za zelene knjižnice narekujejo, da ekološka gradnja in zgradba ni edino merilo za ozelenitev knjižnice – pomembna je tudi programska usmeritev v zeleno pismenost. Kot glavni glas pri osnovanju projekta pa smo prepustili svojim uporabnikom – rezultati raziskave so pokazali precejšno zanimanje za obravnavano tematiko in željo po zeleni knjižnici, ki je hkrati družbeni deležnik za zagotavljanje kakovosti življenja v urejenem in zdravem okolju.

KAZALO

1	UVOD	1
2	TEORETIČNI DEL: KONCEPT ZELENE POLITIKE V POVEZAVI S KNJIŽNICAMI	2
2.1	ZELENA KNJIŽNICA IN NJENE OPREDELITVE	2
2.1.1	Splošne knjižnice in trajnostni razvoj	3
2.2	IFLA IN AGENDA ZDRUŽENIH NARODOV ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ V NAČRTOVANJU KONCEPTA ZELENIH KNJIŽNIC.....	5
2.2.1	IFLA Green library award - nagrade za zelene knjižnice	5
2.2.2	Agenda Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030.....	6
2.3	INICIATIVE IN CERTIFIKATI – KORAK K PROMOCIJI GIBANJA ZELENIH KNJIŽNIC	7
2.3.1	Hrvaška nacionalna iniciativa in slovenski »zeleni« projekti	8
2.3.2	Začetki zelenega gibanja na področju knjižničarstva in pomen Združenih držav Amerike	9
2.4	KONTROLNI SEZNAM IN KRITERIJI ZA ZELENO KNJIŽNICO.....	10
2.5	ZELENO OMREŽJE SLOVENIJE IN ZAČETKI ZELENIH KNJIŽNIC V SLOVENSKEM PROSTORU	11
3	PRAKTIČNI DEL: GORIŠKA KNJIŽNICA FRANCETA BEVKA KOT ZELENA KNJIŽNICA	14
3.1	GORIŠKA KNJIŽNICA OD ZAČETKA DO DANES	14
3.2	KORAKI DO VZPOSTAVITVE OKOLJU PRIJAZNE KNJIŽNICE NA GORIŠKEM	17
3.2.1	Namen, metodologija in predstavitev rezultatov raziskave	17
4	RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI.....	29
5	NAVEDENI VIRI IN LITERATURA.....	38

KAZALO SLIK

Slika 1: Cilji trajnostnega razvoja po Agendi za trajnostni razvoj do leta 2030	7
Slika 2 in 3: Logotip znamke Slovenia Green in promocijske blagovne znamke I feel Slovenia	12

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Slika 4: Goriška knjižnica Franceta Bevka	15
Slika 5 in 6: Knjižnica semen v Goriški knjižnici Franceta Bevka	16
Slika 7 in 8: Atrij Goriške knjižnice Franceta Bevka	33

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Kako pogosto obiskujete Goriško knjižnico Franceta Bevka?	19
Grafikon 2: Ali menite, da je treba večjo pozornost usmeriti k ozaveščanju o zaščiti narave, klimatskih spremembah, recikliranju, zdravi prehrani in ostalih ekoloških temah?	20
Grafikon 3: Kaj je ekologija?	20
Grafikon 4: Kje ste največ izvedeli o ekoloških temah?	21
Grafikon 5: Kaj pomeni izraz zelena knjižnica?	22
Grafikon 6: Ali veste, da imamo v Sloveniji že dve zeleni knjižnici?	22
Grafikon 7: Ali menite, da bi Goriška knjižnica kot zelena knjižnica s svojimi »zelenimi« vsebinami pripomogla k ozaveščanju o pomembnosti zelene pismenosti ter promoviranju trajnostnega razvoja in razvoja lokalnega okolja?	23
Grafikon 8: Ali bi Vas zanimalo, če bi se Goriška knjižnica Franceta Bevka povezala z lokalnimi ponudniki in s tem spodbujala in promovirala »lokalno«?	24
Grafikon 10: Ali jo uporabljate Knjižnico semen?	26
Grafikon 11: Kako pogosto uživate ekološko pridelano hrano?	27
Grafikon 12: Če bi imeli možnost izbire, ali bi raje jedli ekološko ali neekološko pridelano hrano?	27
Grafikon 13: Ali bi se strinjali, če bi v Goriški knjižnici Franceta Bevka papirnate račune, opomine in druga obvestila docela zamenjali z elektronskimi?	28
Grafikon 14: Ali poznate aplikacijo mCOBISS?	29
Grafikon 15: Ali uporabljate mobilno aplikacijo mCOBISS?	29

1 UVOD

Sodobna vloga knjižnic, predvsem splošnih, presega prvotno knjižnično identiteto – hranjenje in izposojanje knjig, in postaja središče in stičišče izobraževalnih, družabnih, kulturnih in prostočasnih dejavnosti ter proaktivno usmerjena v prepoznavanje potreb uporabnikov. Predstavlja osrčje mesta, namenjeno vsem ljudem, brez izjeme, in je pomemben deležnik razvoja lokalne skupnosti. Dandanes uporabniki v knjižnico ne zahajajo izključno zaradi branja, ampak zastran dejavnosti, ki dvigujejo splošno kakovost posameznikovega bivanja. V knjižničnih prostorih se odvija pomemben del lokalnega življenja, v njej se lokalna skupnost utrjuje, povezuje, izobražuje, sledi spremembam okolja in novim trendom (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2020). Zavedanje o varovanju okolja je v sodobnem svetu prisotno skoraj že na vsakem koraku – podnebne spremembe, recikliranje in ekološko ravnanje so pereče aktualne vsebine, knjižnica pa ima pri tem vlogo ozaveščanja, izobraževanja in promocije. Nekatere knjižnice po svetu so svoje cilje in naloge prilagodile tako, da so okolju prijazne in so se pridružile zelenemu gibanju. V ta namen so oblikovani certifikati in smernice, ki predpisujejo, katere knjižnice se lahko uvrstijo med zelene, oblikovane so tudi delovne skupine z nalogo informiranja in izobraževanja javnosti, zavzemajo pa se predvsem za projekte, ki spodbujajo knjižnice, da krenejo na pot zelene knjižnice (Zdravje in Korotaj, 2019). Goriška knjižnica Franceta Bevka kot splošna in osrednje območna knjižnica nosi veliko odgovornost, predvsem v tem, da usmerja svoje delovanje v razvoj in sodelovanje z uporabniki in lokalnimi organizacijami. S širokim naborom dejavnosti, bibliopedagoškim delom, spletnimi aktivnostmi in projekti se želi knjižnica čim bolj približati uporabnikom, zaznati njihove potrebe in jih udejanjiti (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2020). Prav na podlagi tega smo izvedli spletno raziskavo – želeli smo namreč povratno informacijo o tem, ali domuje med uporabniki želja in potreba po tem, da imajo v svojem okolju zeleno knjižnico, hkrati pa smo želeli med njimi spodbuditi zavedanje o pomenu zaščite in ohranjanja naravnih virov in zdravem načinu življenja. V sodobnem času zelene knjižnice vedno bolj pridobivajo pomen v svetu, njihovo število pa se strmo vzpenja. V Sloveniji imamo trenutno dve knjižnici, ki se lahko ponašata z nazivom zelena knjižnica – ti dve sta Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož in Knjižnica Šentvid. Dejstvo je, da se knjižnice po Sloveniji počasi, a vendar, premikajo v smeri trajnostnega razvoja in sledijo svetovnim trendom. Knjižnici sta primer dobre prakse in »stimulans« – nanju kot tudi na zelene knjižnice

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

mednarodnega slovesa ter mednarodne iniciative, priporočila in standarde se zato sklicujemo in opiramo pri načrtovanju programa ozelenitve Goriške knjižnice Franceta Bevka.

2 TEORETIČNI DEL: KONCEPT ZELENE POLITIKE V POVEZAVI S KNJIŽNICAMI

2.1 ZELENA KNJIŽNICA IN NJENE OPREDELITVE

Zelene tendence sodobnega časa niso več samo trend, ampak so se v večini življenjskih segmentov že konkretizirale in postale način življenja. Pomembnost sodobne trajnostne okoljske politike se odraža tudi v knjižnicah in njihovi vlogi socialnega, družbenega in informacijskega središča – le te so zavezane trajnostnemu ohranjanju in razvoju okolja, okoljskim vprašanjem in ozaveščanju o okoljski vzgoji ter razvoju zelene pismenosti. Avtorici Kebe in Podjavoršek (2019, str. 286) menita, da je zelena politika ideologija, ki v ospredje postavlja varovanje okolja in je naravnana k ustvarjanju ekološko trajnostne družbe. Koncept zelene knjižnice je osnovan po vzorcu okolju prijazne knjižnice, ki s svojo lokacijo, uporabo zelenih tehnologij in izkoriščanjem naravnih danosti minimalno posega v okolje in deluje ekonomično (Kebe in Podjavoršek, 2019).

V slovenskem okolju je, kot ugotavljata avtorici Zdravje in Korotaj (2019, str. 308–311), pojem zelene knjižnice tako v strokovni kot tudi teoretični praksi novost, zato slovenščina ne premore virov, s katerimi bi pojem lahko opredelili. V Bibliotekarskem terminološkem slovarju zelena knjižnica nima svojega gesla – najdemo pa ga v nekaterih tujih slovarjih. V tem kontekstu znotraj slovarja zasledimo samo geslo knjižnica, opredeljena pa je kot »prostor ali stavba, kjer je urejeno in shranjeno knjižnično gradivo« (Kebe in Podjavoršek, 2019, str. 285). Bolj domač nam je izraz zelena pismenost, ki se je v strokovni literaturi, kot zatrjujeta avtorici Čadovska in Tkalčič (2017, str. 69), pojavil že v 60-ih letih 20. stoletja in se je razvil vzporedno z razcvetom gibanja zelenih knjižnic. Narava knjižnice nam omogoča dostopnost do najnovejših informacij, zaradi slednjega pa tudi nemoteno sledenje trendom in družbenim gibanjem, ki se v knjižnični dejavnosti opredeljujejo kot informacijska pismenost (Zdravje in Korotaj, 2019). Avtorici Čadovska in Tkalčič (2017, str. 69) poudarjata, da je zelena pismenost del informacijske pismenosti. Opredeljena je bila šele v zgodnjih 90-ih, pojmovana pa je kot zmožnost razumevanja vpliva človeških odločitev in posegov v okolje, ozaveščanje

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

o trajnostnem razvoju in spodbujanju kritičnega mišljenja z namenom izboljšati in okrepiti posameznikov spoštljivi odnos do narave (Čadovska in Tkalčič, 2017). Kljub temu da se je, kot obrazložita avtorici Čadovska in Tkalčič (2017, str. 69), izraz zelena ali okoljska pismenost v strokovni literaturi že integriral, ga še vedno spremlja vrsta sinonimov, kot so zelena informacijska pismenost, ekološka pismenost, izobraževanje za trajnostni razvoj, ekopismenost in podobne izpeljanke.

Mednarodno knjižničarsko združenje IFLA pripisuje zeleni knjižnici dva pomena. Prvi se osredotoča na knjižnično zgradbo, ki je zgrajena tako, da preprečuje negativne vplive iz okolja ter deluje okolju prijazno in ekonomično. K drugemu pomenu pa prišteva knjižnične storitve – dogodke, dejavnosti, literaturo, projekte in druge zelene vsebine, skozi katere se knjižnice predstavijo kot vodilne in odgovorne za ozaveščanje pri skrbi za okolje (IFLA, 2019, v Zdravje in Korotaj, 2019, str. 308). Na tem mestu se moramo seznaniti še z izrazom *trajnostna knjižnica*, ki se pogosto uporablja kot sinonim za zeleno knjižnico, avtorici Kebe in Podjavoršek (2019, str. 286–287) pa zatrjujeta, da termina nista popolnoma enaka. Po njunem mnenju je z izrazom zelena knjižnica opredeljena uporaba ekoloških produktov in storitev znotraj knjižnice, ki zmanjšujejo negativen vpliv na zdravje in okolje. S pojmom trajnosten, pa zaobjamemo širši koncept, ki zajema okoljski, družbeni in ekonomski vidik – v tem smislu knjižnica kot ustanova osnuje dolgoročne ekološko usmerjene cilje, v katere umešča tudi trajnostni razvoj – zavzema se za zmanjšanje izrabe naravnih danosti in virov ter omogoča njihovo obnavljanje (Kebe in Podjavoršek, 2019).

2.1.1 Splošne knjižnice in trajnostni razvoj

Podnebne spremembe so tiste, ki narekujejo naš vsakdan in prav ta bo posledično prenesen zanamcem in vprašljivi kakovosti njihovega bivanja. Prav zato je v sodobnem času vse aktualnejše zavedanje, da moramo svoje okolje obvarovati in začeti razmišljati ekološko. K temu v veliki meri pripomorejo knjižnice, predvsem splošne, ki so vseživljenjsko učno središče vseh ljudi določene lokalne skupnosti. Splošne knjižnice so tiste, ki »sodelujejo pri načrtovanju in uresničevanju razvojnih družbenih ciljev na lokalni in državni ravni«, le te pa »izhajajo iz potreb in izzivov lokalne skupnosti« (Zdravje in Korotaj, 2019, str. 338). Avtorici Zdravje in Korotaj (2019, str. 310) še zapišeta, da splošna knjižnica kot nosilec programa javne službe s knjižničnim gradivom in storitvami vpliva na kakovost življenja posameznika

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

in lokalne skupnosti. Splošna knjižnica, kot eden izmed vplivnejših in obiskanih javnih prostorov, sooblikuje javno mnenje, prispeva k razvoju znanja in kulture, širjenju demokratičnega odločanja, spodbujanju uporabe knjižnice in obvladovanju različnih pismenosti ter k socialni strpnosti. Knjižnice so po opredelitvah avtoric Zdravje in Korotaj (2019, str. 311) kraj formalnega in neformalnega izobraževanja, ponudnice informacij in zagovornice novih tendenc. Obenem pa so zanju (2019, str. 311) to družbeno odgovorne institucije z visoko stopnjo integriranosti v lokalno skupnost – po njunem mnenju gre za »idealno platformo za razširjanje zelenih idej in spodbujanje trajnostnega razvoja«, kot javni prostori pa velik potencial za vključevanje obsežnega spektra udeležencev, v katerega sodijo prebivalstvo, nevladne organizacije ter subjekti iz političnega in gospodarskega življenja (Zdravje in Korotaj, 2019, str. 310–312). Avtorici Kebe in Podjavoršek (2019, str. 286) pa še poudarita, da morajo biti knjižnice z izborom dogodkov, dejavnosti in uporabniških storitev središča za neomejeno dostopnost knjižničnega gradiva in vsakršnih informacij, prevzemati pa morajo tudi aktivno vlogo pri razvijanju sodobne bralne kulture in informatizirane družbe ter krepiti socialno-razvojno funkcijo – cilj je, da postaja dejavnost knjižnic vse bolj »profesionalizirana, vzajemna, koordinirana in informatizirana«.

Avtorica Miller (2010, str. 4) knjižnico razume kot motivatorja in okoljskega vodjo skupnosti. Uporabnike spodbuja, da uporabljajo najkakovostnejše okoljske prakse z vodenjem delavnic in akcij, kot so denimo zeleni sejmi in izmenjava semen, ali z ustanovitvijo izposojevalnice vrtnega orodja, predvsem pa, da knjižnica sproži razprave o okoljskih vprašanjih. Vzporedno s tem pa, po besedah avtorice Miller (2010, str. 4), prevzema knjižnica še vlogo okoljskega pedagoga v lokalni skupnosti, v kateri deluje, saj ponuja uporabnikom širok repertoar dejavnosti za spoznavanje ekologije in usvajanje pomena trajnostnega razvoja. O knjižnicah kot pobudnicah zelene pismenosti in trendov razpravljata tudi avtorici Čadovska in Tkalčič (2017, str. 70), ki pojasnjujeta, da so bili prvi projekti zelenih knjižnic, ki so nastali v 90-ih letih prejšnjega stoletja, večinoma povezani z okolju prijazno gradnjo in varovanjem naravnih virov in kulturne dediščine. Sodobni zeleni projekti pa so vedno bolj usmerjeni v izobraževanje in informiranje uporabnikov različnih ciljnih skupin o ekologiji in trajnostnem razvoju (Čadovska in Tkalčič, 2017). Avtorici (2017, str. 71) še poudarjata pomen spodbujanja uporabnikove veščine kritičnega mišljenja, usmerjenega v ekologijo in trajnostni razvoj, s tem pa celotno »zeleno« vedenje uporabnikov. Pri tem predočita pomembnost informacijske službe in knjižničnih storitev, ki jih lahko ponudi uporabnikom, kot so zelene

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

zbirke knjižničnega gradiva in spodbujanje ekoloških naslovov, posredovanje informacij o ekologiji in trajnostnem razvoju, zeleno opismenjevanje s tečaji, delavnicami in predavanji, promocija knjig z dotično tematiko, objavljanje obvestil na spletnih straneh in družabnih mrežah, izvajanje okoljskih projektov, organizacija dejavnosti, informiranje o lokalnih dogodkih in društvih ter zagotavljanje fizičnega in virtualnega prostora okoljskim društvom in projektom v lokalni skupnosti (Čadovska in Tkalčič, 2017).

2.2 IFLA IN AGENDA ZDRUŽENIH NARODOV ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ V NAČRTOVANJU KONCEPTA ZELENIH KNJIŽNIC

2.2.1 IFLA Green library award - nagrade za zelene knjižnice

Zelene knjižnice so koncipirane po principu zmanjševanja negativnih vplivov na naravno okolje, predvsem pa z namenom, da bi povečale kakovost življenja. Avtorica Hauke (2019, str. 2) poudarja, da knjižnice lahko to udeležijo s skrbnim razmislekom o lokaciji, s poseganjem po naravnih gradbenih materialih in biorazgradljivih izdelkih, z varovanjem naravnih virov, kot so energija, voda in papir, ter odgovornim ravnanjem z odpadki, kar vključuje ločevanje in recikliranje. Vključno s tem zelene knjižnice izražajo družbeno in vodilno vlogo ter odgovornost za osveščanje uporabnikov preko zelenih vsebin, ki so nastale kot posledica sodobnih zelenih trendov oziroma trajnostne okoljske politike (Hauke, 2019). IFLA prek svojih aktivnosti že od leta 2016 podpira in promovira koncept takšnih knjižnic in jim daje priložnost, da se v duhu Agende 2030 za trajnostni razvoj predstavijo svetovni javnosti. IFLA Green library award je natečaj, prek katerega IFLA vsako leto podeljuje nagrado za najboljšo zeleno knjižnico (Hauke, 2019). Letno se na razpis, kot poudarja avtorica Hauke (2019, str. 2), prijavi približno 30 projektov na svetovni ravni – kot zanimivost tudi tretjega sveta, kot so denimo Gana, Kenija in Indija, ki komisijo vedno znova očarajo z izjemno inovativnostjo. Namen tega projekta je, kot zatrjuje avtorica Hauke (2019, str. 14), da knjižnice navdihujejo druge knjižnice k sledenju njihovim zgledom, hkrati pa predstavlja to pomemben prispevek knjižnic k doseganju trajnostnih ciljev. IFLA nagrado podeljuje na svojih kongresih, s tem pa podpira gibanje zelenih knjižnic po svetu, propagira razvoj tovrstnih knjižnic ter poskuša ustvariti zavest o družbeni odgovornosti in izobraževalni vlogi knjižnic o pomenu okoljske tematike (Zdravje in Korotaj, 2019). V knjižničarski dejavnosti 21. stoletja se torej pojavlja, kot zatrujeta avtorici Zdravje in Korotaj (2019, str.

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

308), zavedanje pomena in vloge zelenih knjižnic, avtorica Hauke (2019, str. 2) pa še poudarja, da takšna nagrada pripomore k osvetlitvi vloge, ki jo imajo knjižničarji in knjižnice pri doseganju ciljev trajnostnega razvoja in sledenju standardom, ki jih narekujejo vključujoč to v svoje poslanstvo in strokovno usposabljanje. Pri tem pa mora prevladovati spoznanje, kot še poudarja avtorica Hauke (2019, str. 14), da »zeleno« ne pomeni le ekoloških konceptov, ampak tudi napredno zavedanje o skrbi in ohranjanju življenja na našem planetu v vseh njegovih vidikih.

2.2.2 Agenda Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030

Knjižnice so ključne institucije, ki sooblikujejo načrtovanje ciljev trajnostnega razvoja, kot jih navaja Agenda Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030. Po večletnih pogajanjih in usklajevanjih je IFLA v sodelovanju s številnimi udeleženci dosegla, da so predstavniki Organizacije združenih narodov septembra 2015 v New Yorku sprejeli končno različico programa, ki pokriva področja družbe, gospodarstva in okolja – Agendo 2030 s sedemnajstimi cilji trajnostnega razvoja, ki jih je IFLA sprejela kot ključno vprašanje za knjižnice. K uresničitvi agende, ki je stopila v veljavo 1. januarja 2016, se je zavezala tudi Slovenija (Zdravje in Korotaj, 2019).

Agenda 2030 predstavlja program ukrepov za trajnostni razvoj, zgodovinski dogovor mednarodne skupnosti za zmanjševanje neenakosti, izkoreninjenje revščine, zagotovitev napredka in zaščite okolja – skratka akcijski načrt, namenjen ljudem, Zemlji in vzajemni blaginji, prizadeva pa si obvarovati naš planet pred uničenjem, z zmerno porabo in proizvodnjo, trajnostnim ravnanjem z naravnimi viri in nujnimi ukrepi glede podnebnih sprememb, da bo lahko Zemlja zadovoljevala potrebe današnje in bodočih generacij (Justinek idr., 2015, str. 21). Rešitev Agenda 2030 vidi v trajnostnem gospodarjenju z naravnimi viri in njihovo učinkovito rabo, reduciranju količine zavržene hrane, ustreznem ravnanju s kemikalijami, zmanjšanju količine odpadkov, recikliranju in ponovni uporabi, ozaveščenju za trajnostni razvoj in sonaraven način življenja, trajnostni proizvodnji in uporabi mehanizmov spremljanja vplivov razvoja trajnostnega turizma, ki ustvarja delovna mesta in spodbuja lokalno kulturo in izdelke (Justinek idr., 2015).

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Podnebne spremembe so globalni problem, produkt sebičnega človeštva – posledice, ki so in še bodo s tem nastale, pa bodo nosile prihodnje generacije. IFLA (2019, v Zdravje in Korotaj, 2019) poudarja, da sta »premišljevanje o vlogi človeštva pri klimatskih spremembah in pojem trajnostnega razvoja temeljna skrb družbe in posledično knjižnic«. Visokošolske in predvsem splošne knjižnice imajo aktivno vlogo v družbi – od pojava zelenega gibanja dalje pa so vedno bolj zavezane trajnosti in tako dober zgled lokalni skupnosti, v kateri obstajajo. Prost dostop do informacij, ki je tudi ena izmed temeljnih človeških pravic, je po priporočilih IFLE (2019, v Zdravje in Korotaj, 2019) to, kar je bistveno pri doseganju začrtanih ciljev trajnostnega razvoja. V številnih skupnostih, kot navajata avtorici Zdravje in Korotaj (2019, str. 309), je knjižnica edina lokacija, kjer lahko uporabniki dostopajo do potrebnih informacij – prav zaradi tega ima edinstveno vlogo pri zagotavljanju informacij in doseganju določenih ciljev trajnostnega razvoja.

Slika 1: Cilji trajnostnega razvoja po Agendi za trajnostni razvoj do leta 2030 (Vir: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, b. d.).

2.3 INICIATIVE IN CERTIFIKATI – KORAK K PROMOCIJI GIBANJA ZELENIH KNJIŽNIC

Iniciative so namenjene informiranju in osveščanju ter spodbujanju institucij, da se pridružijo določenemu gibanju, obenem pa jih tudi usmerjajo do zelenega cilja. Pobude podrobneje

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

opredeljujejo določeno gibanje in pripomorejo k njegovi standardizaciji. Poznamo mednarodne in nacionalne pobude, ki delujejo po nekem skupnem programu, medtem ko lokalne svojo zeleno politiko prilagajajo potrebam lokalnega okolja – vsem pa je skupno širjenje ideologije ekološko usmerjenih knjižnic. Do promocije gibanja pride na različne načine, in sicer s podeljevanjem nagrad ali uveljavljenih certifikatov, prek projektov, konferenc in izobraževanj, z izvajanjem programov na okoljevarstveno tematiko, z izmenjavo izkušenj in drugih oblik informiranja. Knjižnice se tako seznaniijo in izobražujejo v smeri zelene politike, kar pripomore k oblikovanju svojega lastnega projekta ozelenitve knjižnice. Mednarodne iniciative delujejo na globalni ravni v najširšem pomenu besede in so zadolžene za organizacijo projektov, izobraževanj in konferenc na mednarodni ravni ter izdajanje publikacij o zelenih knjižnicah v mednarodnem jeziku – s tem omogočijo dostopnost do vsebin večini ljudi. Pomen trajnostnega razvoja se je dotaknil že številnih svetovnih organizacij – le te so ga posledično vključile v svoje projekte. Ena izmed teh je tudi IFLA, ki je v ta namen oblikovala delovno skupino, usmerjeno v zeleno gibanje (Kebe in Podjavoršek, 2019). Ena od pomembnejši iniciativ je tudi že prej omenjena Agenda za trajnostni razvoj 2030, na katero se pri svojem delovanju sklicuje tudi IFLA. Naslednje pomembno gibanje je gibanje zelenih knjižnic (angl. Green library movement), ki knjižnice spodbuja, naj bodo s svojim delovanjem zgled lokalni skupnosti, jih informira o zelenih vsebinah in usmerja k trajnostnemu razvoju – je vse svetovno gibanje, ki promovira ohranjanje virov in energije, ekološko trajnostne informacijske vire in prav takšne stavbe. Pomembna pri promociji gibanja zelenih knjižnic je tudi sekcija IFLA ENSULIB (Environment, Sustainability and Libraries Section) – Iflina sekcija za okolje, trajnostni razvoj in knjižnice. Naj omenim še nemško organizacijo za trajnostne zgradbe Deutsches Gesellschaft für Nachhaltiges Bauen, ki se od leta 2007 zavezuje za gradnjo trajnostnih stavb v urbanem okolju, ne samo v Nemčiji, ampak tudi zunaj svojih meja. Preko DGNB Academy pa širijo nova znanja, ki so potrebna za razumevanje trajnostnih zgradb (Kebe in Podjavoršek, 2019).

2.3.1 Hrvaška nacionalna iniciativa in slovenski »zeleni« projekti

Najmočnejša evropska nacionalna iniciativa za promoviranje zelenega gibanja je pobuda naše sosede Hrvaške. Vse se je začelo leta 2011 s projektom Zelena knjižnica Društva bibliotekarjev Istre, s katerim so širili zavedanje o trajnostni družbi in zaščiti narave ter promovirali zelene vsebine s predavanji, javnimi razpravami in knjigami na dotično tematiko.

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

V projekt, ki je na Hrvaškem požel veliko medijske pozornosti, so bile sprva vključene splošne knjižnice Buzet, Labin, Novigrad, Pazin, Poreč, Pulj, Rovinj in Umag ter Univerzitetna knjižnica Juraj Dobril Pulj, tem pa so se kasneje pridružile še številne druge knjižnice po Hrvaški. Hrvaška bibliotekarska zveza je leta 2014 ustanovila Delovno skupino za zelene knjižnice, ki se zavzema za razpršitev in povečanje mreže knjižnic, ki bi bile vključene v projekt Zelena knjižnica. Leto kasneje pa je delovna skupina osnovala akcijo Pokrenimo zelene knjižnice kot motivacijsko telo, ki bi knjižnice spodbudilo k samostojnemu promoviranju zelene politike prek dogodkov. Hrvaška nacionalna in univerzitetna knjižnica v Zagrebu je leta 2016 zasnovala projekt Zelena knjižnica za zeleno Hrvatsku, s katerim so uporabnike izobraževali o ekoloških temah in varstvu okolja. V prostorih nacionalne knjižnice je leta 2017 potekal tudi zeleni festival pod sloganom (O)krenimo na zeleno, leto kasneje pa je gostila 1. mednarodno konferenco o zelenih knjižnicah Let's Go Green, katere namen je bil spodbujanje medsebojne komunikacije med knjižnicami in izmenjava dobrih praks. Moramo pa tudi poudariti, da za hrvaškimi projekti stoji in jih podpira IFLA ter Ministrstvo za kulturo Republike Hrvaške in številne občine, kar nakazuje na trajnostno naravnano državno ideologijo. Z izkušenimi hrvaškimi knjižničarji so se povezali knjižničarji Knjižnice Franca Ksavra Meška Ormož, ki so se takrat izobraževali na področju zelenih knjižnic, saj so želeli zeleno politiko vpeljati v delovanje svoje knjižnice – to so dosegli s sodelovanjem z Društvom bibliotekarjev Istre, udeležili so se festivala (O)krenimo na zeleno in se pridružili hrvaškemu projektu Zelene knjižnice. Spodbudno je, da so s pridobljenim znanjem in veščinami odprli vrata svojemu projektu – danes so ena izmed prvih zelenih knjižnic v Sloveniji, ki to idejo širi širom naše dežele (Kebe in Podjavoršek, 2019).

2.3.2 Začetki zelenega gibanja na področju knjižničarstva in pomen Združenih držav Amerike

Gibanje zelenih knjižnic se je začelo v Združenih državah Amerike že v začetku devetdesetih let, zato ni naključje, da so zelene knjižnice tam najštevilčnejše in dobro prepoznane, predvsem gre tu za splošne knjižnice (Kebe in Podjavoršek, 2019). Združenje ameriških knjižnic (The American Library Association oziroma ALA), ki je leta 1989 ustanovilo delovno skupino za okolje, je botrovalo k razvoju zelenih knjižnic, predvsem pa je k razvoju pristopilo z izobraževanjem samih knjižničarjev o okoljskih vprašanjih. Tako je bil knjižničar vpet tudi v vlogo aktivnega člana v verigi reševanja našega planeta. V ZDA se gibanje zelenih

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

knjižnic razširja tudi zaradi dejstva, da imajo na okoljevarstvenem področju oblikovane predpise in certifikate – v devetdesetih letih prejšnjega stoletja pa so začeli v strokovnih revijah objavljati številne članke, ki so promovirali okoljsko pismenost in takšne z napotki, kako knjižnica postane bolj prijazna okolju (Zdravje in Korotaj, 2019).

Bistveno vlogo pri standardizaciji pogojev dodeljevanja naziva trajnostno zelene usmerjene stavbe ima, kot pove avtorica Antonelli (2008, str. 2–4), ameriški certifikat neprofitne organizacije United States Green Building Council (USGB) – ocenjevalni sistem LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) iz leta 2000, ki na podlagi predpisanega točkovnega sistema knjižnične in druge stavbe uvršča v različne kategorije doseganja trajnostnega razvoja. Po letu 2003 se je gibanje za zelene knjižnice okrepilo in postalo prodornejše – zgrajenih pa je bilo tudi veliko število knjižničnih zgradb po načelu zelenih knjižnic, saj se je krepila zavest o vplivu na okolje in razvoj trajnostnih materialov in tehnologij (Antonelli, 2008).

2.4 KONTROLNI SEZNAM IN KRITERIJI ZA ZELENO KNJIŽNICO

ODLIS (Online dictionary for library and information science) obravnava zelene knjižnice skladno s konceptom trajnostne knjižnice, ki so po besedah avtorice Hauke (2015, str. 1) opredeljene skozi aspekt trajnostno zgrajene stavbe, ki zagotavlja zmanjševanje slabih vplivov na naravno okolje, medtem ko je notranjost načrtovana z vidika izboljševanja kakovosti – to so predpisi in metode, s katerimi zelena knjižnica pozitivno vpliva na trajnostni razvoj, skrbi za ohranjanje okolja in naravnih virov za prihodnost (Hauke, 2015). Predpisane standarde lahko knjižnica uresniči z uporabo naravnih gradbenih materialov, biološko razgradljivih proizvodov, obnovljenih virov energije in odgovornim upravljanjem stavb, kamor umeščamo ogrevanje, recikliranje ter gospodarno in varčno poslovanje (Hauke, 2015). Vse to je zelena gradnja, ki je obravnavana kot praksa načrtovanja, gradnje in obratovanja stavb, ki blagodejno vpliva na zdravje in počutje uporabnikov, znižuje količino odpadkov in škodljivih vplivov na okolje kot tudi stroškov vzdrževanja in upravljanja zelenih stavb (Zdravje in Korotaj, 2019). Svet za zeleno gradnjo je v ta namen formuliral certifikacijski sistem LEED za ocenjevanje in presojanje zelenih stavb po vsem svetu z namenom produkcije okolju in zdravju prijaznih ter energetske učinkovitih in stroškovno varčnih prostorov in zgradb. Ta točkovni sistem, kot poudarja avtorica (Antonelli, 2008, str. 3), načrtovalca zelene gradnje v okviru kriterijev

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

usmerja k izpolnjevanju standardov za zeleno gradnjo – ta merila so trajnostna območja, učinkovitost vode, energija in ozračje, materiali in viri, kakovost okolja v zaprtih prostorih in inovacije pri oblikovanju. Ni pa nujno, da je zelena knjižnica novodobna stvaritev z vsemi sodobnimi ekološkimi tehnologijami in metodami – knjižnice se lahko zelenemu gibanju pridružijo tudi s prenovo ali ozelenitvijo obstoječih knjižničnih stavb kot tudi z zagotavljanjem zelenih knjižničnih storitev in sprejemanjem trajnostnih praks v knjižnici – v skladu s smernicami trajnostnega razvoja (Antonelli, 2008).

Pripomoček, ki je osrednjega pomena v procesu poskusa pozelenitve knjižnice, je Wernerjev nemško-angleški kontrolni seznam za zelene knjižnice, ki zaobjema dvanajst točk in se sklicuje na različna področja – knjižnicam in knjižničarjem nudi podlago za uvedbo zelenega in trajnostnega delovanja od gradnje do knjižničnega poslovanja. Zajema torej načrtovanje projekta in financiranje, razpise, izbiro lokacije, izdelavo konstrukcije in strukture stavbe, izbiro notranje opreme, zelene informacijsko-komunikacijske tehnologije, uporabniške storitve, knjižnični management, strateške cilje ter marketing in promocijo, pa tudi certifikate (Kebe in Podjavoršek, 2019).

Knjižnica je pomemben člen družbenega napredka in je s svojim delovanjem zgled drugim. Knjižnice posedujejo raznovrstno paleto možnosti in načinov, kako pristopiti do uporabnikov in jih osveščati o zelenem trajnostnem razvoju – bodisi prek arhitekture bodisi s celotnim poslovanjem in poslanstvom knjižnice. Prav zaradi slednjega je lahko zelena knjižnica tudi družbeno in informacijsko središče, predvsem pa socialno stičišče – poslanstvo le te pa se opira na pomen okoljskih vprašanj. Pri zelenem gibanju za zelene knjižnice in smernicah trajnostnega razvoja torej ne gre zgolj za certificiran okolju prijazen objekt, temveč tudi za vključevanje trajnosti v vse vidike knjižničarstva in njihove programe – s tega stališča gre torej za zeleno knjižnico, ki spodbuja trajnost skozi izobraževanje, delovanje in ozaveščanje prebivalstva o ekoloških temah z namenom izboljšanja kakovosti življenja in ohranjanja narave (Zdravje in Korotaj, 2019). Prav na tem vidiku zelene knjižnice bomo v nadaljevanju gradili raziskovalni del pisne naloge, ki se bo torej osredotočal na ozelenitev knjižnične dejavnosti Goriške knjižnice Franceta Bevka in vzpostavitev temeljev/smernic, kako prek zelenih vsebin in trajnostnih prizadevanj pristopiti naproti okolju prijazni knjižnici.

2.5 ZELENOMREŽJE SLOVENIJE IN ZAČETKI ZELENIH KNJIŽNIC V

Slovenija velja za eno izmed najbolj zelenih držav na svetu in območje nadpovprečne biotske raznovrstnosti – narava je izredno pestra in dobro ohranjena. Avtorica Kajfež Bogataj (2016, str. 131–132) zatrjuje, da je biotska raznovrstnost slovenskega območja posledica prepletanja različnih vrst podnebja, geološke podlage in razgibanega reliefa, zaradi velikega števila vrst na tako majhnem območju pa nas uvršča med naravno najbogatejša območja Evrope in celo sveta – ekološko pomembna in posebna varstvena območja smo zato zavarovali in si zagotovili dobro delujoč načrt dovoljenj na področju ohranjanja narave. Teoretična izhodišča Agende za trajnostni razvoj, kot meni Justinek (2015, str. 23), si med drugim prizadevajo za varovanje, obnovo in trajnostno rabo kopenskih ekosistemov in trajno gospodarjenje z gozdovi. To pomeni ustaviti krčenje, obnoviti degradirane gozdove ter bistveno povečati pogozdovanje in obnovo gozdov na svetovni ravni. Poleg tega pa si prizadeva tudi za preprečevanje izgube biotske raznovrstnosti v skladu z obveznostmi po mednarodnih sporazumih, trudi pa se še pridobiti precejšnja sredstva iz vseh virov na vseh ravneh za financiranje trajnostnega gospodarjenja (Justinek idr., 2015).

Številni aktivni slovenski projekti so usmerjeni v trajnostni razvoj – predvsem v turizmu, kjer deluje Zelena shema slovenskega turizma pod krovno znamko Slovenia Green za razvoj zelenega in trajnostnega turizma s promocijsko blagovno znamko I feel Slovenia, ki predstavlja Slovenijo na znanstvenem, gospodarskem, športnem, političnem in kulturnem področju (Kebe in Podjavoršek, 2019).

Slika 2 in 3: Logotip znamke Slovenia Green in promocijske blagovne znamke I feel Slovenia (Vir: Slovenska turistična organizacija, b. d.).

Znamka pa je ciljno usmerjena v to, da postane naša država trajnostna država, ki bo zgled kakovosti življenja in bo pripomogla k prepoznavnosti države, njenih organizacij, storitev in

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

izdelkov. V projekt Zeleno omrežje Slovenije so vključena podjetja, lokalne skupnosti, izobraževalne institucije, inštituti, uradi in drugi pravni subjekti, ki se zavedajo pomembnosti trajnostnega razvoja in družbene odgovornosti, projekt pa omogoča medsebojna povezovanja in komunikacije o okoljskih in trajnostnih projektih, inovacijah, rešitvah in dosežkih ter pregled nad domačimi zelenimi storitvami in izdelki. Akademija Zelena Slovenija – strokovno posvetovalno telo znotraj omrežja – združuje strokovna znanja in izkušnje s specializiranih področij trajnostnega razvoja, oblikuje strateška izhodišča in predloge za sistemske rešitve na nacionalni ravni (Kebe in Podjavoršek, 2019).

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019, str. 46–47) narekujejo knjižnično politiko, usmerjeno v upravljanje partnerstev v lokalnem okolju. Knjižnica pridobiva partnerje in v sodelovanju z njimi glede na potrebe lokalne skupnosti načrtuje, izvaja ter krepi knjižnično dejavnost. Pri tem sledi skupnim ciljem na različnih področjih delovanja, npr. na področjih izobraževanja, kulture, kulturne dediščine in socialne vključenosti (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019). Slednje nas zavezuje, kot menita avtorici Kebe in Podjavoršek (2019, str. 297), da je aktivna udeležba in sodelovanje knjižnic v tem omrežju ključna za pridobivanje koristnih informacij, izmenjavo dobrih praks, predlogov in rešitev med različnimi ustanovami.

Slovenija, ki se lahko ponaša z neokrnjenimi zelenimi površinami, velja za dobro okoljevarstveno ozaveščeno državo. Kljub temu pa nam podatki o zeleni usmerjenosti slovenskih splošnih knjižnic, ki sta jih zbrali avtorici Kebe in Podjavoršek (2019, str. 298) razkrijejo, da zelena politika pri le teh ni poglobljena, a se kljub temu knjižnice premikajo, sicer počasneje, pa vendar v smeri trajnostnega razvoja. V Sloveniji sta naziv zelena knjižnica pridobili dve knjižnici, in sicer Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož, ki je obdana z ruralnim okoljem, in Knjižnica Šentvid, ki je kot enota Mestne knjižnice Ljubljana locirana v urbanem okolju – obe knjižnici pa delujeta v trajnostno prenovljenih stavbah (Kebe in Podjavoršek, 2019). To nam je v namig, da se začenja knjižnična dejavnost ciljno usmerjati v zeleno politiko in slediti svetovnim trendom – knjižnica se je kot izposojevalnica gradiva in prostor druženja nadgradila v socialno stičišče, ki se proaktivno prilagaja potrebam družbe, skrbi za okolje in trajnostni razvoj (Zdravje in Korotaj, 2019). Na to opominjajo tudi Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019, str. 78), ki apelirajo na knjižnico v lokalni skupnosti kot na »vrata do znanja«, ki skrbi za pridobivanje znanj,

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

kompetenc, spretnosti in veščin, skladno s tem pa tudi za višanje ravni znanja v lokalnem okolju in izboljševanje možnosti v življenju lokalne skupnosti, družbe, posameznika in države. V strokovnih priporočilih so, kot ugotavljata avtorici Kebe in Podjavoršek (2019, str. 285), proaktivne knjižnice postavljene v samo središče – le te prepoznavajo, ugotavljajo in predvidevajo potrebe prebivalcev v lokalni skupnosti in v dialogu z lokalnim okoljem načrtujejo svoj program.

3 PRAKTIČNI DEL: GORIŠKA KNJIŽNICA FRANCETA BEVKA KOT ZELEN KNJIŽNICA

3.1 GORIŠKA KNJIŽNICA OD ZAČETKA DO DANES

Goriška knjižnica Franceta Bevka je bila ustanovljena 18. januarja 1949 z imenom Okrajna študijska knjižnica Gorica in se je zaradi prostorske in kadrovske stiske velikokrat selila iz Šempetra v Solkan in nato v Novo Gorico. V šestdesetih letih se je preimenovala v Goriško knjižnico, ko sta se ji priključili Pionirska knjižnica in Ljudska knjižnica. Po smrti Franceta Bevka leta 1970 se je knjižnica preimenovala v Goriško knjižnico Franceta Bevka. V devetdesetih letih se je začelo obdobje preobrazbe knjižnice iz tradicionalne izposojevalnice in hranilnice gradiva v informacijsko središče, okrepile pa so se tudi aktivnosti za gradnjo nove knjižnične stavbe – gradnja je bila zaključena decembra 1999, nova knjižnična stavba pa slovesno odprta 8. februarja 2000 (Hoffmann, 2019).

Goriška knjižnica Franceta Bevka danes sodi med največje splošne knjižnice v Sloveniji, obenem pa je tudi ena izmed desetih območnih knjižnic, ki je zadolžena za izvajanje posebnih nalog za širše Goriško področje – sodeluje namreč s tremi splošnimi knjižnicami, in sicer Knjižnico Cirila Kosmača Tolmin, Mestno knjižnico in čitalnico Idrija ter Lavričevo knjižnico Ajdovščina. S svojo razgibano mrežo krajevnih knjižnic in postajališč bibliobusa deluje in skrbi za izvajanje knjižnične dejavnosti za prebivalce na območju občin Nova Gorica, Brda, Kanal, Miren-Kostanjevica, Renče-Vogrsko in Šempeter-Vrtojba – s svojim delovanjem pokriva območje z 58.453 prebivalci kot splošna knjižnica, območje s 118.088 prebivalci pa kot osrednja območna knjižnica (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2020). Goriška knjižnica je poleg osrednje območne knjižnice tudi knjižnica na obmejnem območju, torej zagotavlja dostop do knjižničnega gradiva tudi Slovencem v zamejstvu in pomaga pri

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

razvoju knjižnic slovenske manjšine v Italiji. Prav zaradi slednjega so naloge Goriške knjižnice razširjene in večjega pomena (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2020).

Slika 4: Goriška knjižnica Franceta Bevka (foto: arhiv Goriške Knjižnice Franceta Bevka).

Knjižnica je močno usidrana v lokalno okolje, kar ji pripisuje veliko odgovornost usmerjanja svojega delovanja v razvoj in sodelovanje z uporabniki in lokalnimi organizacijami. Spremlja lokalno okolje in sledi trendom družbenega, gospodarskega in demografskega okolja ter delovanje ponudnikov kulturnih in izobraževalnih vsebin in vzpostavlja medsebojne odnose med njimi za uresničevanje skupnih ciljev v dobro uporabnikov. Knjižnica širi in pogloblja znanje, skrbi za izobrazbo, raziskovanje in kulturo, pa tudi razvedrilo in duhovne potrebe. Delovanje knjižnice je torej usmerjanje k uporabnikom – s tem namenom razvija vrsto storitev, s katerimi se odziva na potrebe okolja in različnih ciljnih skupin. Razvejanost in aktualnost knjižnične dejavnosti v povezavi s tradicionalnim poslanstvom knjižnice je vedno v skladu s stroko in potrebami okolja. Knjižnica je torej s proaktivnim delovanjem dejavnik razvoja lokalne skupnosti, ki svojo dejavnost načrtuje v dialogu s skupnostjo in njenimi prebivalci – prek tega je upravljanje knjižnice usmerjeno k dvigu standarda kakovosti knjižnične storitve in vpetosti knjižnice v okolje (Hoffmann, 2019).

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Goriška knjižnica Franceta Bevka je med svoje zbirke že dodala Knjižnico semen, s katero se rokuje z zelenimi vsebinami. Knjižnica semen temelji na načinu ohranjanja biotske pestrosti kulturnih rastlin. Pojavljati so se začele v Združenih državah Amerike po letu 2000, in sicer prav v splošnih knjižnicah. S Knjižnico semen želi knjižnica poudariti izobraževalno funkcijo, potencialne uporabnike spodbuditi k aktivnemu delovanju v skupnosti in ohranitvi kulturne in naravne dediščine, pa tudi k ustvarjanju trajnostne vezi med člani skupnosti. Knjižnica semen je kljub slabi epidemiološki napovedi odprla svoja vrata 2. marca 2020 – otvoritev je potekala v dveh sklopih, in sicer z zbiranjem domačih semen in predavanjem kmetijske svetovalke in specialistke za zelenjadarstvo ge. Miše Pušenjak z naslovom Pridelovanje semen zahteva dodatno znanje (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2020). V Goriški knjižnici Franceta Bevka smo knjižnico semen vpeljevali več kot leto dni – svoje mesto je dobila v prvem nadstropju v smeri Časopisnega oddelka v renovirani leseni kataložni omari, kjer so semena tudi shranjena. V sodelovanju z Biotehniško šolo v Šempetru pri Gorici in lokalnimi pridelovalci semen je knjižnica pridobila širok izbor darovanih semen ekološke pridelave, z zunanjim izvajalcem podjetjem Ekosplet pa je knjižnica razvijala aplikacijo za izposajo in vračanje semen, ki deluje po principu tradicionalne izposoje, le da gre tu za izposajo domačih semen, namesto knjig in drugega knjižnega gradiva, omogoča pa tudi pregled nad kroženjem semen (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2021).

Slika 5 in 6: Knjižnica semen v Goriški knjižnici Franceta Bevka (foto: arhiv Goriške Knjižnice Franceta Bevka).

Izposojena semena uporabniki posadijo v svojih vrtovih, poljih ali njivah. Knjižnica semen deluje na zaupanju in odgovornosti posameznika, ki semena vrne ali daruje – Goriška knjižnica ne sprejema odgovornosti, povezane z vzgojo semen, rastlin in plodov. Poudarek je vsekakor na odgovornem in kakovostnem ravnanju s semeni in rastlinami – torej na naravnem

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

načinu njihovega vzgajanja. Posušena semena, ki jih uporabniki vzamejo iz najboljših plodov, nato vrnejo v Knjižnico semen tako, da jih natresejo v pripravljene vrečke in opremijo s potrebnimi podatki. V primeru, da gojenje ni bilo uspešno, uporabniki to označijo v sistemu in pripišejo razlog. Semena lahko uporabniki tudi darujejo, a pod pogojem, da so semena vzgajali sami, in o njih podajo verodostojne osnovne podatke, ki bodo dostopni v bazi podatkov za druge izposojevalce (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2021). Uporabniki vse koristne informacije o delovanju knjižnice semen lahko dobijo v za ta namen narejeni brošuri ali pa na spletni strani knjižnice.¹

3.2 KORAKI DO VZPOSTAVITVE OKOLJU PRIJAZNE KNJIŽNICE NA GORIŠKEM

3.2.1 Namen, metodologija in predstavitev rezultatov raziskave

Zamisel o Goriški knjižnici Franceta Bevka kot zeleni knjižnici izvira iz zavedanja vpliva knjižnice na okolje – kot dejavnika v razvoju svojega kraja. Namen in cilj pisne naloge je preučiti vse možnosti in opisati/določiti korake do vzpostavitve zelene knjižnice na Goriškem območju in raziskati, kako svoje poslanstvo usmeriti v zeleno politiko in k trajnostnemu razvoju, ki bi smotno prispevalo k dvigu ekološke zavesti lokalne skupnosti. Splošne knjižnice so danes več kot le izposojevalnica gradiva – med drugim so tudi prostor druženja, informiranja in izobraževanja uporabnikov. Knjižnica, ki je usmerjena v trajnostni razvoj, ima veliko raznovrstnih možnosti ozaveščanja uporabnikov o zelenem trajnostnem razvoju – lahko so »okoljski informatorji« prek izobraževanj, delavnic in dogodkov na temo ohranjanja okolja, ali pa osveščajo s svojim delovanjem ter domiselnimi in inovativnimi idejami, ki usmerjajo k doslednemu ravnanju do okolja in usvajanju preprostih praks varovanja okolja, kot je denimo ekonomična poraba papirja, vode in elektrike, ločevanje odpadkov, uporaba okolju prijaznih produktov, promoviranje trajnostne mobilnosti in podobno. Uporabnike torej lahko izobražujemo iz več aspektov, in sicer ekonomskega, zdravstvenega in okoljskega – z varčno uporabo vode in elektrike zmanjšujemo stroške, medtem ko k boljši kakovosti zraka pripomoremo s promoviranjem trajnostne mobilnosti ter uporabo neškodljivih in biorazgradljivih čistil in papirja, ki zadostijo tako okoljskemu kot tudi zdravstvenemu vidiku (Miller, 2010). Leta 2020 je Goriška knjižnica Franceta Bevka obeležila in slavnostno

¹ Knjižnica semen je uporabnikom dostopna na spletni strani <https://www.gkfb.si/za-uporabnike/knjiznica-semen>.

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

proslavila dvajsetletnico nove knjižnične zgradbe Goriške knjižnice – ker posledično knjižnične zgradbe še vrsto let ne bomo spreminjali in ker ekološka gradnja in ekološka zgradba nista edini merili za vzpostavitev zelene knjižnice, se želimo osredotočiti na energetske in programske ekološke usmeritve knjižnice, kar se po besedah avtoric Kebe in Podjavoršek (2019, str. 285) odraža v recikliranju, izkoriščanju naravne svetlobe in varčevanju z energijo ter uporabi ekoloških produktov, kot so denimo ekološka mila in čistila, recikliran papir in podobno. Programske usmeritve pa je naravnana k pomembnosti »zelenih« tem, zelenih vsebin v obliki dogodkov, izobraževanj, promocij in podobnih dejavnosti, ki vplivajo na lokalno skupnost in z njo sodelujejo (Kebe in Podjavoršek, 2019). Na podlagi pridobljenih rezultatov smo ugotavljali, kakšen pomen imajo zelene vsebine med uporabniki ter koliko so o njih poučeni in ozaveščeni in kako izraz »zelen« pravzaprav razumejo. Na podlagi rezultatov bomo storitve »zelene« Goriške knjižnice oblikovali po meri uporabnikov. Koristnost rezultatov se odraža v načrtu za zametke projekta zelena knjižnica in usmeritvi knjižničnega poslanstva v zeleno politiko – spodbujanje in motiviranje razvoja tega programa/projekta, prav tako pa bodo imeli koristi od dobljenih rezultatov vsi zaposleni, predvsem pa vsi potencialni uporabniki, ki bodo imeli na Goriškem območju prost dostop do zelenih vsebin, ki v sodobnem času že konkurirajo knjižnim.

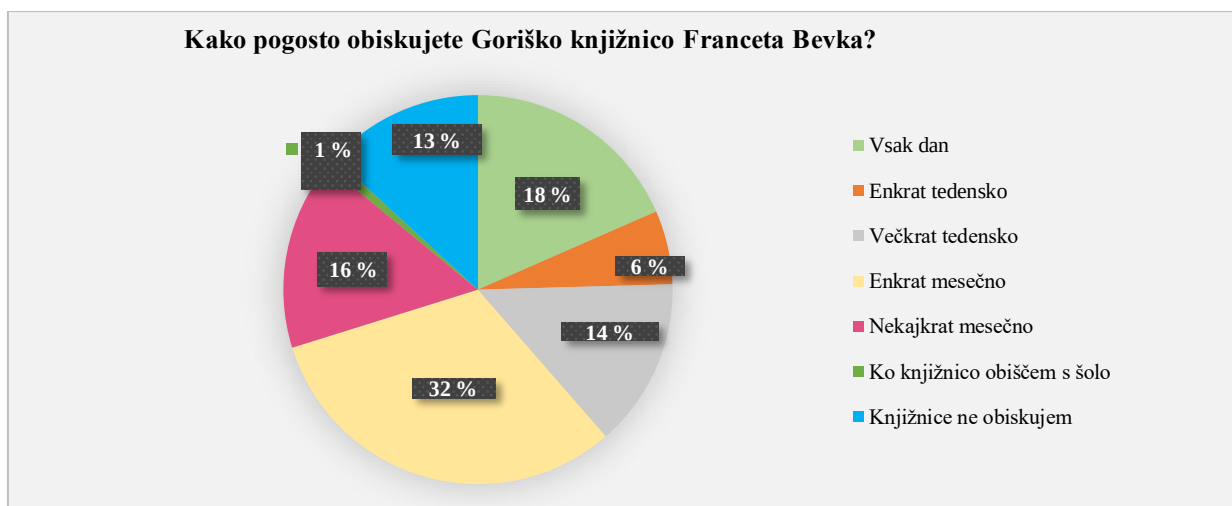
Raziskovalnega problema smo se lotili z uporabo kvantitativne in primerjalne metode. Pri raziskovalnem delu pisne naloge smo uporabili metodo spletnega vprašalnika – izdelali smo ga s programom za spletno anketiranje 1ka, s katerim smo skušali pridobiti veljavne, objektivne in zanesljive rezultate. Anketni vprašalnik² vsebuje 18 vprašanj, od teh je eno zastavljeno tako, da je možno nanj odgovoriti z več odgovori in z možnostjo lastnih predlogov. Rezultate smo obdelali s statističnimi metodami, prikazali pa grafično in besedilno. Pri raziskavi je sodelovalo 107 naključno izbranih potencialnih uporabnikov Goriške knjižnice Franceta Bevka, od tega 78 % ženskega spola, kar predstavlja 87 anketiranih uporabnikov in 22 % moškega spola, kar predstavlja 20 anketirancev. Starostni razpon udeležencev anketnega vprašalnika je bil od 11 do 79 let. Največji delež anketirancev s 53 % spada v starostno skupino od 41 do 60 let, kar predstavlja 60 uporabnikov, sledi 29 % udeležencev starih med 26 in 40 let, kar predstavlja 31 uporabnikov, 8 % delež vprašanih spada v starostni razpon od 19 do 25 let, kar predstavlja 8 uporabnikov, najnižja deleža pa spadata v skupino od 61–79 let (7 %), kar predstavlja 6 uporabnikov, in od 11–18 let (3 %),

² Glej prilogo 1.

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

kar predstavlja 2 uporabnika. Pri anketi ni sodeloval nihče, ki ima 80 let ali več. Večina anketirancev, kar predstavlja 96 uporabnikov oziroma 87 %, je odgovorila, da so uporabniki Goriške knjižnice, medtem ko jih 11 oziroma 13 % pravi, da še niso uporabniki knjižnice – torej spadajo med dejanske potencialne uporabnike.

V nadaljevanju nas je zanimala tudi dejanska navzočnost anketiranih uporabnikov v knjižnici. Iz Grafikona 1 lahko razberemo, da v Goriško knjižnico Franceta Bevka dnevno zahaja 20 anketirancev, kar predstavlja 18 % uporabnikov, medtem ko 15 anketirancev, to je 14 % uporabnikov, knjižnico obiskuje večkrat tedensko, 6 uporabnikov (6 %) pa enkrat tedensko. Nekajkrat mesečno knjižnico obišče 17 anketirancev, kar predstavlja 16 %, medtem ko jo enkrat mesečno obišče 35 anketirancev, kar predstavlja 32 % uporabnikov. 13 % anketirancev, torej 13 uporabnikov, knjižnice sploh ne obiskuje, medtem ko 1 % anketiranih, torej en uporabnik knjižnico obišče samo v sklopu bibliopedagoških ur v knjižnici.

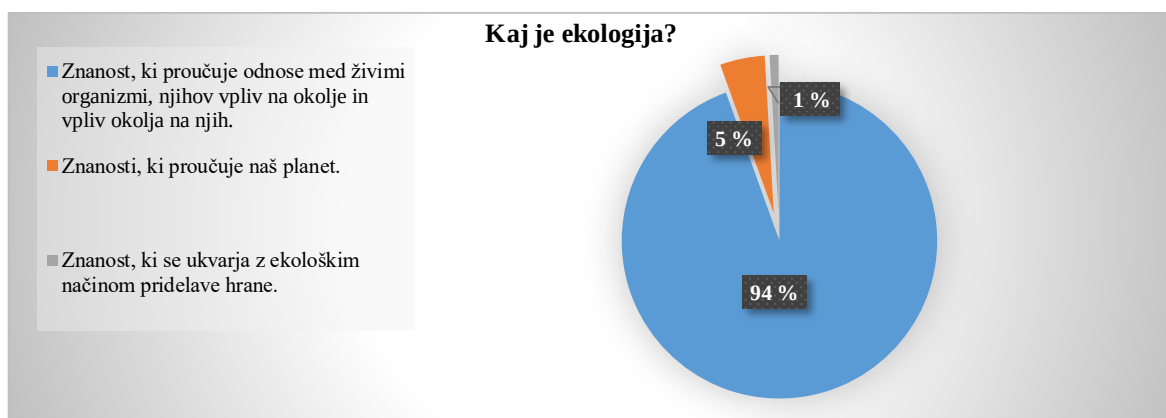
Grafikon 1: Kako pogosto obiskujete Goriško knjižnico Franceta Bevka?

Od uporabnikov smo želeli izvedeti, ali se strinjajo s tem, da je večjo pozornost potrebno usmeriti k ozaveščanju o zaščiti narave, klimatskih spremembah, recikliranju, zdravi prehrani in ostalih ekoloških temah. Iz Grafikona 2 lahko razberemo, da se samo odstotek anketirancev, torej en anketiranec, s tem ne strinja, medtem ko je 6 anketirancev (6 %) neopredeljenih. Da je želja ali zavedanje o pomenu trajnostnega razvoja za boljšo prihodnost več kot živa, nam priča večinski odstotek (93 %), kar zaobjema mnenje 101 anketiranega uporabnika.

Grafikon 2: Ali menite, da je treba večjo pozornost usmeriti k ozaveščanju o zaščiti narave, klimatskih spremembah, recikliranju, zdravi prehrani in ostalih ekoloških temah?

Nato smo se osredotočili na ozaveščenost uporabnikov o ekoloških temah in zelenih vsebinah. Zanimalo nas je, kakšne asociacije pri uporabnikih sproži beseda ekologija, zato smo jim ponudili tri opredelitve le te. Kot lahko razberemo iz Grafikona 3, le odstotek vprašanih, kar predstavlja enega anketiranega uporabnika, opredeljuje ekologijo kot znanost, ki se ukvarja z ekološkim načinom pridelave hrane, medtem ko 5 % oziroma 4 anketirani uporabniki ekologijo enačijo z znanostjo, ki proučuje naš planet. 102 anketirana uporabnika, kar predstavlja 94 %, pa sta izbrala pravilen odgovor, in sicer da je to znanost, ki proučuje odnose med živimi organizmi, njihov vpliv na okolje in vpliv okolja na njih. Poznavanje ekologije kot vede je med uporabniki zelo obetavno – to kaže na aktualnost te tematike med prebivalci lokalne skupnosti.

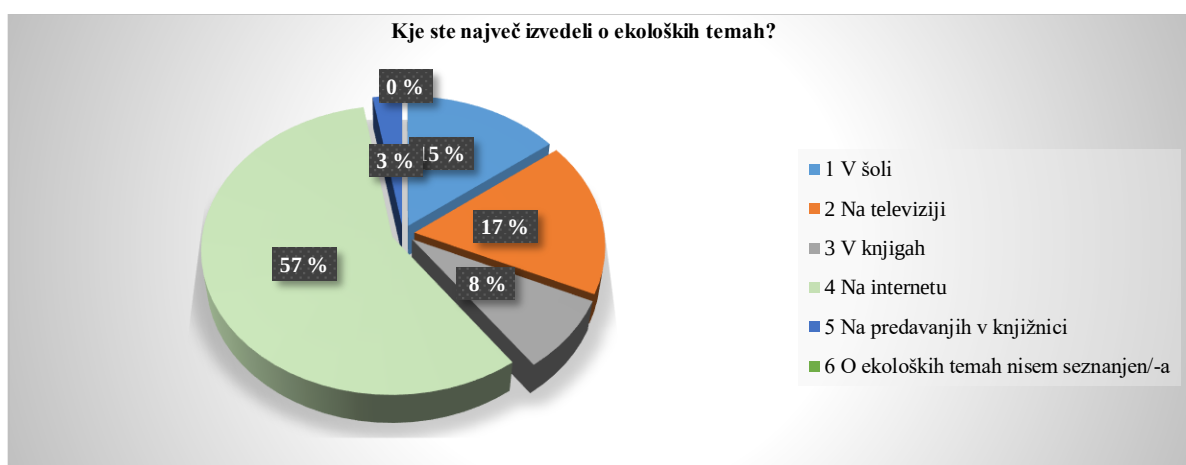

Grafikon 3: Kaj je ekologija?

Zanimalo nas je tudi, kje so uporabniki o ekoloških temah največ izvedeli – te rezultate nam ponuja Grafikon 4. 60 anketiranih uporabnikov (57 %) je o ekoloških temah največ izvedelo na internetu – kar nam nakazuje in dokazuje, koliko je prav svetovni spet živa resničnost pri

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

vsakem računalniško večšem uporabniku. 19 anketirancev (17 %) je o ekoloških temah največ slišalo na televiziji, 16 anketirancev (15 %) v šoli, 9 vprašanih (8 %) je poseglo po knjigah z ekološko tematiko in le 3 uporabniki (3 %) so bili s tem seznanjeni na predavanjih v knjižnici. Slednji podatek nam je lahko v opozorilo ali napotek, da je uvedba zelenih vsebin v poslanstvo in program knjižnice še kako potrebna in da moramo knjižničarji prevzeti vodilno vlogo pri spodbujanju trajnosti, saj predstavlja knjižnica v lokalni skupnosti vseživljenjsko učno središče za uporabnike vseh starosti.

Grafikon 4: Kje ste največ izvedeli o ekoloških temah?

Z naslednjim vprašanjem smo želeli med uporabniki raziskati, ali so seznanjeni z besedno zvezo zelena knjižnica, kako jo razumejo in na kaj jo navezujejo. Kot pričakovano in kot lahko razberemo iz Grafikona 5, ni nihče odgovoril, da je to knjižnica z zelenimi zidovi in zelenimi policami – k temu najverjetneje botruje aktualnost in resnost tematike varovanja okolja in pomen narave v vsakdanjem življenju. Štirje anketirani uporabniki (3 %) zeleno knjižnico povezujejo z rastlinami in menijo, da je to knjižnica, v kateri je veliko rastlin – dejansko notranjost kot tudi zunanost zelene knjižnice krasijo in bogatijo rastline, ampak je takšen tip knjižnice več kot samo to. 14 anketirancev (11 %) je mnenja, da je knjižnica na prostem, večinski odstotek (86 %), kar predstavlja 89 uporabnikov, pa zeleno knjižnico razume kot knjižnico, ki je zavezana trajnostnemu ohranjanju okolja in ozaveščanju glede vodilne družbene vloge knjižnic pri okoljski vzgoji.

Grafikon 5: Kaj pomeni izraz zelena knjižnica?

Na podlagi dosedanjih rezultatov smo torej ugotovili, da so uporabniki seznanjeni s pomenom izraza zelena knjižnica, a na podlagi naslednjih podatkov, ki jih prikazuje Grafikon 6, uvidimo, da dejansko velika večina (74 %), kar predstavlja 79 anketiranih uporabnikov, ni informirana o tem, da imamo v Sloveniji že dve zeleni knjižnici – prav ti dve pa sta primer dobre prakse, ki jo skušamo vpeljati tudi v Goriško knjižnico Franceta Bevka. O obstoju zelenih knjižnic v Sloveniji je seznanjenih zgolj 26 % anketirancev, torej 28 uporabnikov, ki so sodelovali pri raziskavi.

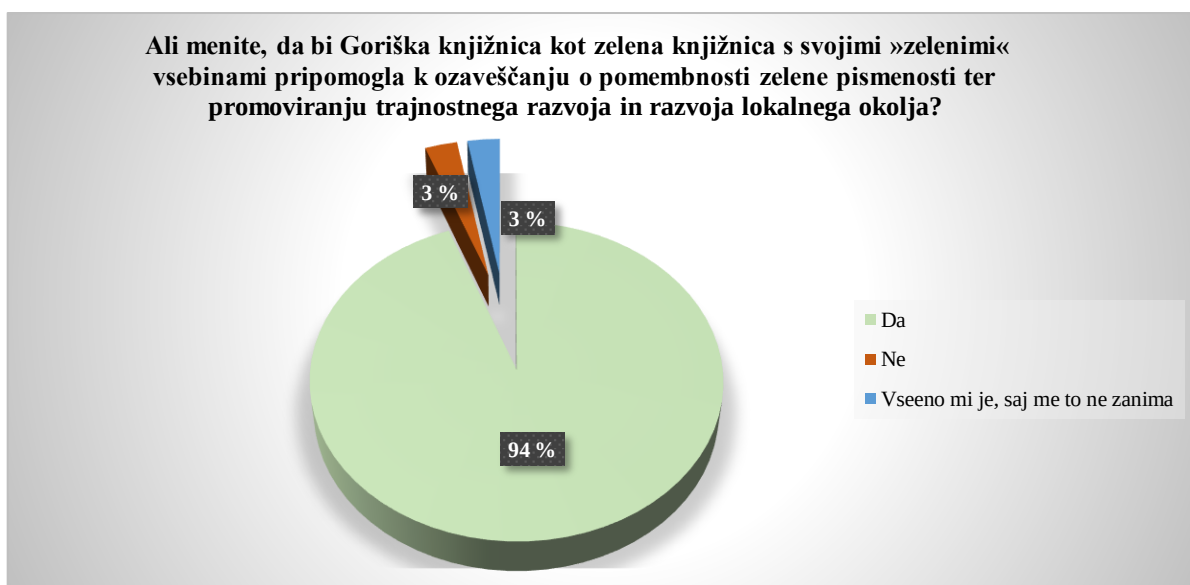

Grafikon 6: Ali veste, da imamo v Sloveniji že dve zeleni knjižnici?

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019, str. 56–57) narekujejo, da knjižnična vloga izhaja iz poslanstva knjižnice, ki se konkretizira glede na potrebe lokalne skupnosti, v kateri splošna knjižnica uresničuje svoje poslanstvo. Ciljne skupine prebivalcev torej predstavljajo naslovnike ali ciljno občinstvo, ki so jim namenjene dejavnosti knjižnice v

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

sklopu knjižnične vloge (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019). Prav na podlagi slednjega smo uporabnike vprašali, ali menijo, da bi zelena knjižnica s svojimi »zelenimi« vsebinami doprinesla k ozaveščanju o pomembnosti zelene pismenosti ter pospeševanju trajnostnega razvoja lokalnega okolja. Iz Grafikona 7 lahko razberemo, da 94 % vseh anketiranih uporabnikov, torej 97 uporabnikov, meni, da bi zelene vsebine prispevale k dvigu zelene pismenosti in razvoju lokalnega okolja, medtem ko le 3 % le teh, torej 5 uporabnikov, to ne zanima, 3 % anketirancev, kar predstavlja 5 uporabnikov, pa misli, da to ne bi botrovalo k trajnostnemu napredku skupnosti.

Grafikon 7: Ali menite, da bi Goriška knjižnica kot zelena knjižnica s svojimi »zelenimi« vsebinami pripomogla k ozaveščanju o pomembnosti zelene pismenosti ter promoviranju trajnostnega razvoja in razvoja lokalnega okolja?

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019, str. 46) narekujejo tudi, da knjižnica z upravljanjem partnerstev v lokalnem okolju, medsebojnim sodelovanjem in posluhom za potrebe lokalne skupnosti krepi knjižnično dejavnost. Spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti vidijo v povezovanju posameznikov ter pridobitnih in nepridobitnih organizacij v lokalnem okolju za namen spodbujanja samostojnega poslovanja in spodbujanja inovativnosti (t. i. co-working), ki je v interesu lokalne skupnosti (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019, str. 100). Sklicujoč se na ta priporočila, smo želeli od anketirancev povratno informacijo na vprašanje, povezano z interakcijo in vzajemnim sodelovanjem med knjižnico in lokalnimi ponudniki. Da je vključenost knjižnice v življenje lokalne skupnosti, ki hkrati pomeni tudi

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

dvig ustvarjalnosti lokalnih ponudnikov, velikega pomena, meni, kot nam prikazuje Grafikon 8, kar 90 % vseh anketirancev, kar predstavlja 95 uporabnikov, medtem ko se 2 odstotka oziroma 3 uporabniki s tem ne strinjajo, 9 anketiranih uporabnikov (8 %) pa ostaja neopredeljenih oziroma nam na to vprašanje ne zna odgovoriti.

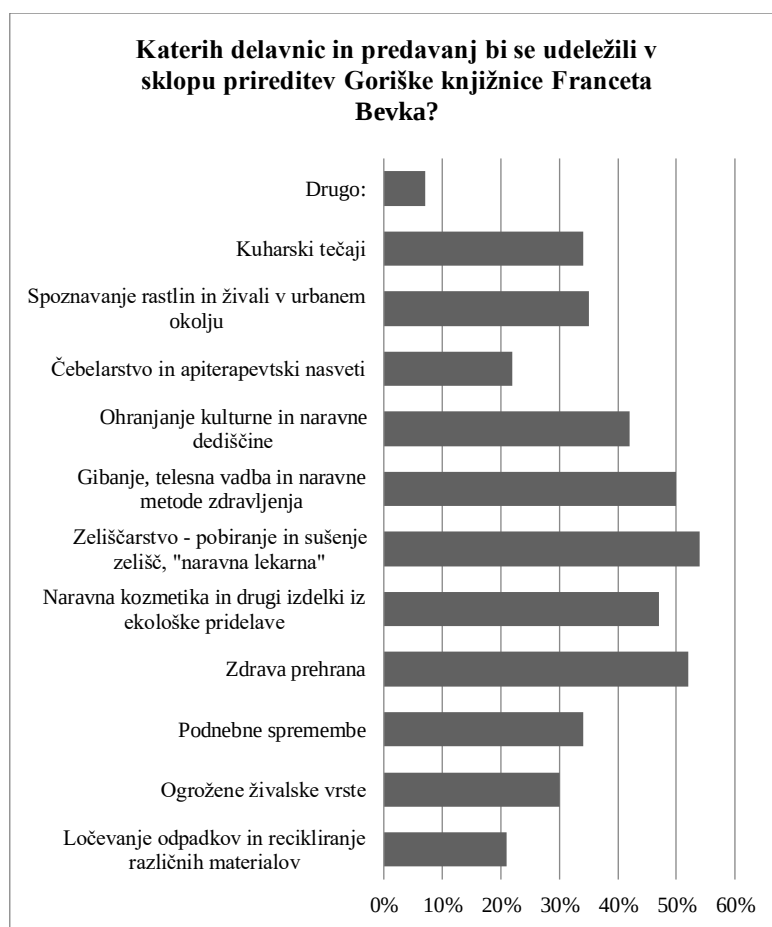

Grafikon 8: Ali bi Vas zanimalo, če bi se Goriška knjižnica Franceta Bevka povezala z lokalnimi ponudniki in s tem spodbujala in promovirala »lokalno«?

Goriška knjižnica Franceta Bevka čuti poklicanost k temu, da bi uporabnikom v sožitju z lokalnimi ponudniki ponudila zelene vsebine in raznovrstne tematike, povezane z dobrim počutjem, zdravjem, trajnostjo in drugimi okoljskimi vprašanji. To bi botrovalo k razvoju kritičnega mišljenja in znanja, ki bi doprineslo k izboljšanju življenja posameznika v skupnosti in celotnega lokalnega okolja. Na podlagi slednjega smo uporabnikom ponudili široko paleto »zelenih« tematik in jih povprašali, katerih delavnic in predavanj bi se želeli udeležiti v sklopu »zelenih prireditev« Goriške knjižnice Franceta Bevka. Pri tem vprašanju je bilo možnih več odgovorov. Rezultate tega vprašanja lahko povzamemo iz Grafikona 9. Največji odstotek uporabnikov (54 %), ki predstavlja 58 anketirancev, bi se udeležil dogodkov v povezavi z zeliščarstvom, torej pobiranjem in sušenjem zelišč in s tem povezano t. i. »naravno lekarno«. Sledijo mu tematike, povezane z gibanjem, telesno vadbo in naravnimi metodami zdravljenja, ki bi se jih v sklopu predavanj udeležilo 53 anketirancev (50 %), visok odstotek anketiranih uporabnikov (52 %), kar predstavlja 56 uporabnikov, pa se zanima za zdravo prehrano. Velik interes je pritegnila tudi naravna kozmetika, katerih delavnic ali predavanj bi se udeležilo 50 anketirancev (47 %). Visok odstotek (42 %) zainteresiranosti je tudi nad temami, povezanimi z ohranjanjem kulturne in naravne dediščine

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

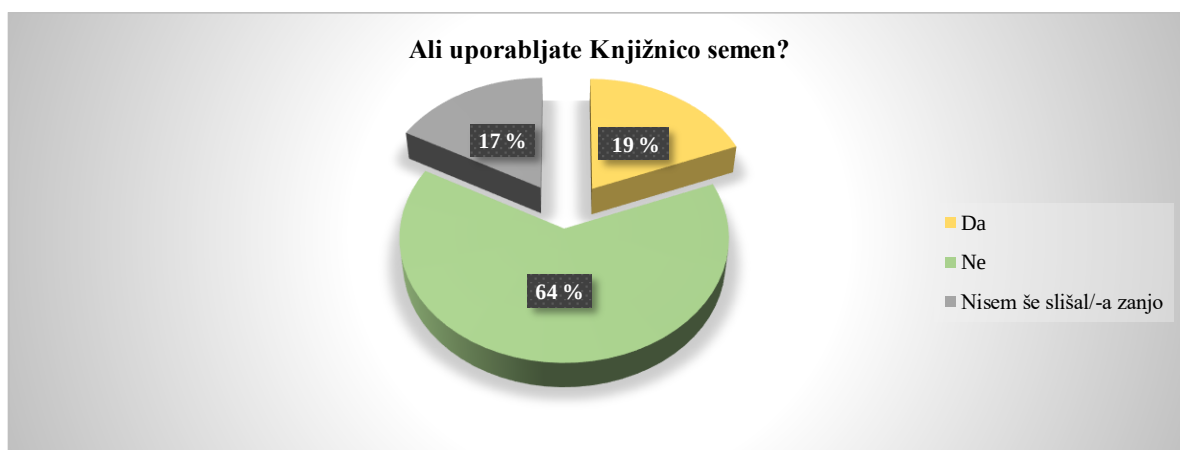
– le teh bi se udeležilo 45 anketirancev. Anketirani uporabniki so navdušeni tudi nad temami o spoznavanju rastlin in živali v urbanem okolju, saj bi se jih udeležilo 37 anketirancev (35 %). Da so podnebne spremembe ena izmed tematik, ki so v sodobnem času zelo pomembna tema, nam je priča podatek, da bi se predavanj o tem udeležilo kar 36 anketiranih uporabnikov, torej 34 %. Tem sledijo še vsebine o ogroženih živalskih vrstah, ki bi se jih udeležilo 32 anketirancev (30 %), in o čebelarstvu in apiterapevtskih nasvetih, ki bi jih poslušalo 24 anketirancev (22 %). Najmanjši odstotek, a še vedno dokaj visok, je za tematike, povezane z ločevanjem in recikliranjem različnih materialov – le teh bi se udeležilo 23 anketirancev (21 %). Poleg tega so anketiranci navedli še ostale teme, ki bi se jih udeležili v sklopu zelenega programa, in sicer izdelovanje tradicionalnih igračk iz naravnih materialov, vinarstvo in mizarstvo, ekološko prijazni materiali in čistila, predavanja o pomembnosti veganske prehrane in delavnice za ozaveščanje otrok in njihovih staršev o pomenu ohranjanja narave in zdravega načina življenja z »zelenimi« pravljicami.

Grafikon 9: Katerih delavnic in predavanj bi se udeležili v sklopu prireditev Goriške knjižnice Franceta Bevka?

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Knjižnica semen, s katero želi Goriška knjižnica Franceta Bevka ohraniti biotsko raznolikost kulturnih rastlin in krepi lokalno skupnost ter spodbujati varovanje in ohranjanje avtohtonih in tradicionalnih vrst rastlin, temelji na brezplačni izmenjavi semen. Z raziskavo smo želeli ugotoviti, koliko uporabnikov je seznanjenih in sodeluje Knjižnico semen v Goriški knjižnici Franceta Bevka. Kljub temu da je bil odziv lokalne skupnosti ob otvoritvi zelo velik in da je knjižnica do danes zbrala več kot 140 različnih vrst rastlinskih semen, pa nam rezultati raziskave, ki jih lahko povzamemo iz Grafikona 10, trenutno kažejo, da zgolj 19 % anketirancev, torej 21 uporabnikov, sodeluje pri izmenjavi semen. Večinski delež, torej 64 %, kar predstavlja 68 anketiranih uporabnikov, pri tem projektu ne sodeluje, a je seznanjen z njegovim obstojem in delovanjem. 18 anketiranih uporabnikov (17 %) pa za Knjižnico semen ni še nikoli slišalo.

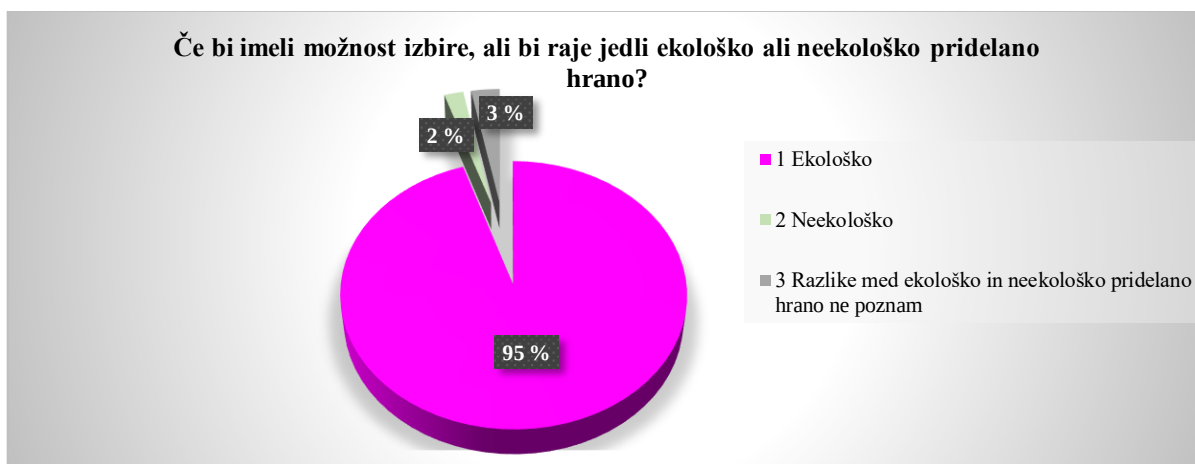
Grafikon 10: Ali uporabljate Knjižnico semen?

Iz Grafikona 11 lahko razberemo rezultate o tem, kako pogosto uporabniki uživajo ekološko pridelano hrano. Precejšen odstotek (98 %) nakazuje, da je ekološko pridelana hrana zanje pomembna in vključena v obrok, čeprav le nekajkrat na teden. Rezultati torej nakazujejo na dejstvo, da 32 anketirancev, kar predstavlja 30 % vseh vprašanih, uživa ekološko hrano vsak dan, 46 vprašanih oziroma 44 % poseže po njej nekajkrat tedensko in 25 %, torej 27 anketirancev nekajkrat mesečno. Le 2 uporabnika, ki sta sodelovala pri raziskavi, ekološko pridelane hrane ne uživata.

Grafikon 11: Kako pogosto uživate ekološko pridelano hrano?

Z naslednjim vprašanjem (Grafikon 12) pa še potrdimo, kako važna je ekološko pridelana hrana pri uporabnikih. Na vprašanje o tem, po kateri hrani bi raje posegli, če bi imeli za to možnost, je kar 95 % vprašanih, torej 102 uporabnika, odgovorilo, da bi raje izbrali ekološko pridelano hrano, zgolj 2 anketiranci bi raje jedla neekološko hrano (2 %), 3 anketiranci pa razlike med obema vrstama pridelave ne poznajo (3 %).

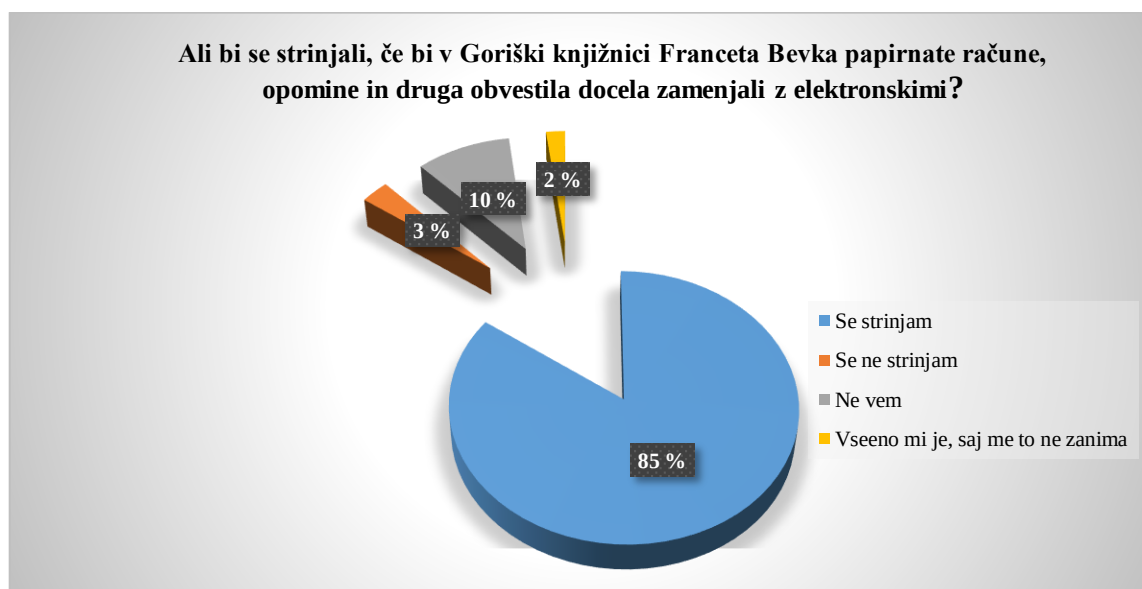

Grafikon 12: Če bi imeli možnost izbire, ali bi raje jedli ekološko ali neekološko pridelano hrano?

Ker ima splošna knjižnica pomembno nalogo pri izobraževanju uporabnikov, na tem mestu citiram misel Marie Montessori v izvirniku, ki je svoje pedagoško znanje in izkušnje povezala z varovanjem okolja in to prenašala na mlade generacije – prav k temu moramo stremeti, če želimo ohraniti planet za naslednje generacije. Avtorica Montessori (1976, str. 19) pravi: »There is no description, no image in any book that is capable of replacing the sight of real trees, and all of the life to be found around them in a real forest. Something emanates from those trees which speaks to the soul, something no book, no museum is capable of giving. The

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

wood reveals that it is not only the trees that exist, but a whole, interrelated collection of lives. And this earth, this climate, this cosmic power is necessary for the development of these lives«. Gozdovi so »zelena pljuča« našega planeta in življenjsko pomembni za naše podnebje. Za dolgoročno zaščito gozdov in ohranjanje najvažnejše surovine – lesa v sodobnem času lahko uporabljamo e-storitve, s katerimi znatno prispevamo k zmanjšanju čezmerne porabe papirja. Na podlagi slednjega smo uporabnike vprašali, ali bi se strinjali, če bi v Goriški knjižnici Franceta Bevka papirnate račune, opomine in druga obvestila docela zamenjali z elektronskimi. Iz Grafikona 13 je mogoče razbrati, da se 85 % vseh anketirancev, torej 91 uporabnikov, s tem strinja, medtem ko se 3 uporabniki s tem ne strinjajo (3 %). 10 % anketirancev oziroma 11 uporabnikov je do tega neopredeljenih, medtem ko dveh uporabnikov (2 %) to ne zanima.

Grafikon 13: Ali bi se strinjali, če bi v Goriški knjižnici Franceta Bevka papirnate račune, opomine in druga obvestila docela zamenjali z elektronskimi?

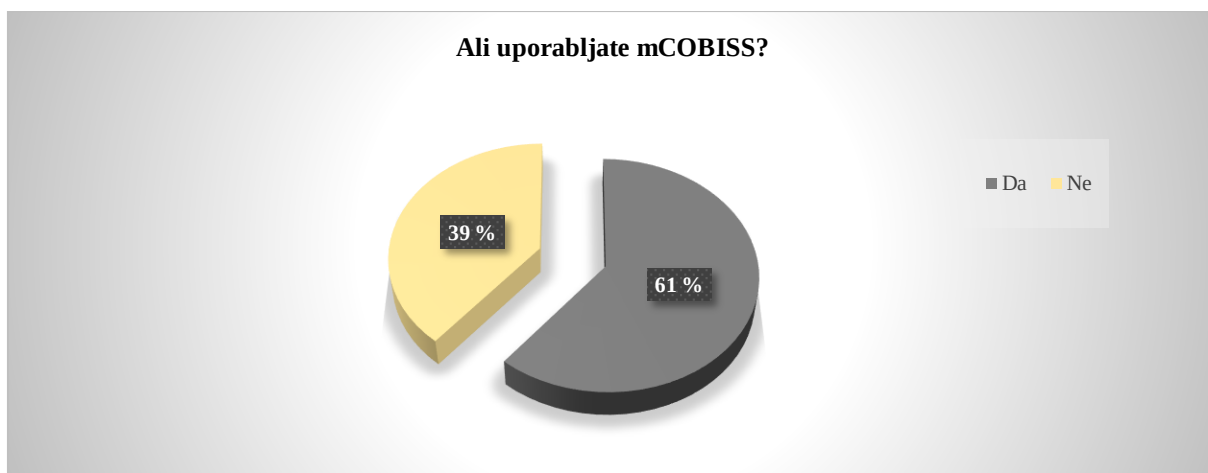
Aplikacija mCOBISS omogoča dostop do informacij o gradivu v knjižnicah, pregled dolgov in omejitev, prejemanje potisnih obvestil in vrsto drugih virtualnih storitev, ki služi tudi k zmanjšanju porabe papirja. Zanimalo nas je torej, ali uporabniki aplikacijo poznajo in ali jo posledično tudi uporabljajo. V tem primeru smo združili dvoje grafikonov, in sicer Grafikon 14 in 15 ter njune rezultate predstavili kot celoto. 88 % anketiranih uporabnikov, kar predstavlja 94 anketirancev, aplikacijo pozna, 12 %, torej 13 uporabnikov, pa ne. Mobilno aplikacijo uporablja 61 % anketirancev, kar pomeni 66 uporabnikov, medtem ko 39 % le teh, torej 41 uporabnikov, te programske opreme ne uporablja. Dejstvo je, da 27 % uporabnikov,

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

ki aplikacijo pozna, le te ne uporablja – ta podatek nam je lahko v opozorilo in vodilo, da v nadaljnje raziščemo, ali k temu botruje težavnost te programske opreme ali uporabnikovo neznanje, mogoče pa razlog tiči, še kje drugje. Smotrno bi bilo namreč, da bi bili naši uporabniki seznanjeni z delovanjem te aplikacije in bi jo tudi uporabljali.

Grafikon 14: Ali poznate aplikacijo mCOBISS?

Grafikon 15: Ali uporabljate mobilno aplikacijo mCOBISS?

4 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI

Goriška knjižnica Franceta Bevka kot splošna in območna knjižnica se s svojimi zaposlenimi in vodstvom zaveda pomembne vloge in odgovornosti, ki jo ima v skupnosti. Prav zaradi tega načrtuje ideološko usmeritev in svoje storitve prilagoditi ter obogatiti z ekološkimi idejami in poudariti pomen recikliranja in zmanjševanja vpliva na okolje, svoje vsebine pa oplemenititi z zelenimi temami (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2020). Vse to lahko knjižnica doseže in

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

ponudi svojim uporabnikom in skupnosti, pri tem pa mora v sodelovanju s ponudniki storitev pristopiti h kakovostnim programom in stremeti k harmoničnim odnosom med različnimi deležniki, kot so kultura, družba, gospodarstvo in seveda okolje. Pri vsem tem pa so najpomembnejši uporabniki – saj se knjižnica razvija z uporabniki – tako lahko nastopa kot proaktivno vodilo za svetlejšo prihodnost skupnosti, v kateri deluje. Goriška knjižnica si prizadeva, da bi prek zelenega projekta pomagala uporabnikom pri razumevanju lokalne skupnosti, ozaveščanju o kulturni in naravni dediščini kraja in aktualnih razmerah v njem, s čimer bi krepila pozitiven odnos do njega (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2020). Za realizacijo teh ciljev pa knjižnica potrebuje mnenje lokalne skupnosti, zato smo na podlagi slednjega dali glas uporabnikom in jih s to raziskavo preobrazili v aktivne akterje v snovanju korakov do vzpostavitve zelene knjižnice. Raziskava nam je pomagala razumeti potrebe in želje uporabnikov, prav tako pa tudi njihovo splošno znanje o zelenih tematikah in okoljskih problematikah, ki nam lahko služijo kot smernice za bodoče snovanje projekta ozelenitve Goriške knjižnice Franceta Bevka.

Rezultati raziskave pričajo, da med anketiranimi uporabniki izstopa potreba po zelenih vsebinah in izobraževanjem širše javnosti ter stremljenje k razvoju kritičnega mišljenja o ekoloških temah z namenom, da se dvigne raven zavedanja nujnosti zaščite in varovanja okolja, predvsem pa, da je potrebno več pozornost nameniti tem vsebinam. Izid raziskave nam je razkril, da so uporabniki, ki so v njej sodelovali, dobro podkovani o ekoloških temah, niso pa dodobra osveščeni o aktualnosti zelenega gibanja in o obstoječih zelenih knjižnicah v Sloveniji. Prav s to raziskavo smo naredili hkrati tudi korak k promoviranju koncepta zelene knjižnice med uporabniki ter spodbudili zavedanje o pomembnosti sodelovanja z lokalno skupnostjo, saj so rezultati pokazali, da se velika večina anketiranih uporabnikov strinja z vzajemnim sodelovanjem knjižnice in lokalnimi ponudniki. Z ozelenitvijo Goriške knjižnice Franceta Bevka si prizadevamo, da bi knjižnica okrepila in širila navezavo s strokovnjaki, ki bi v skupnem projektu šli naproti skrbi ohranjanju okolja in kakovosti življenja. S tem bi, kot narekujejo tudi strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, bila knjižnica podpora razumevanja in raziskovanja lokalne skupnosti ter gradnji njene identitete, prek česar bi med prebivalci spodbujali zanimanje za lokalno okolje in ohranjanje njegovih vrednot. Predvsem pomembno pa je spodbujanje pripadnosti lokalni skupnosti – s tem bi uporabnike poučili o njeni zgodovini in tradiciji ter kulturni in naravni dediščini, kar bi krepilo identiteto skupnosti in njeno kolegialnost (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019).

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ker je vizija Goriške knjižnice razviti koncept pozelenitve s poudarkom na zelenih vsebinah, smo uporabnikom postregli s širokim izborom vsebin na to temo – zelo pomemben faktor v programskem delu projekta. Izsledki raziskave pričajo, da med anketiranimi uporabniki tli želja po informiranju in izobraževanju o zelenih vsebinah, s poudarkom na tematikah, ki so povezane z zdravim in naravnim načinom življenja in ohranjanjem dobrega počutja. Med priljubljene vsebine sodijo še naravna kozmetika in ekološka izdelava nasploh ter ohranjanje naravne in kulturne dediščine. Izstopajoče področje pa je predvsem zeliščarstvo in z njim povezana t. i. naravna lekarna. Zelišča in naravno pridelana zdravila v tem kaotičnem vsakdanu sodobnega življenja pridobivajo pomen, saj se je človeštvo na neki točki zavedalo pristnosti narave – in vedno več je posameznikov, ki se vanjo zatekajo, da bi z njeno pomočjo ušli kaosu in hkrati vzpostavili notranji mir. Način, kako bi lahko tematike, povezane z zeliščarstvom, približali našim uporabnikom, lahko posvojimo iz primera dobre prakse Knjižnice Franca Ksavra Meška Ormož, ki uspešno organizira zeliščarske popoldneve. Zelišča nasploh imajo v ormoški knjižnici velik pomen, predvsem zato, ker knjižnica razpolaga z zelenimi površinami – tam so namreč uredili zeliščne gredice, ki so zasajene trajnostno, kar pomeni, da ne zahtevajo veliko nege in skrbi. Zelišča in dišavnice nato pobirajo in sušijo. S pomočjo lokalnega strokovnjaka za zelišča pa pripravljajo – tudi v sklopu delavnic – zeliščne mešanice, ki jih nato vsujejo v čajne vrečke in opremijo s predstavitevijo lokalnih avtorjev in ponujajo kot promocijska darila. V objemu zelišč torej potekajo tudi že omenjeni zeliščarski popoldnevi, na katerih gostijo domače strokovnjake s področja hortikulture, botanike, biologije in ekologije v sklopu predavanj in delavnic na temo vrtnarjenja, zeliščarstva, dobrega počutja, zdravega življenjskega sloga ter okoljevarstva (Zdravje in Korotaj, 2019).

Med zelene vsebine, ki jih Goriška knjižnica že izvaja in na podlagi katere, bi v bodoče lahko še podkrepili želje uporabnikov po temah vezanih na zelišča, sodi Knjižnica semen – z njo smo postali zgled drugim knjižnicam pri nas. Z raziskavo, s katero smo želeli dejansko ugotoviti uporabo le te pri uporabnikih, smo hkrati tudi pripomogli k temu, da se približa ljudem in postane aktualnejša, predvsem zato, ker je pomemben vir v ohranjanju kulturne dediščine kraja. Z njo bi lahko tudi zadovoljili potrebe uporabnikov po ekološki pridelavi hrane, naravnih načinov pridelave in samooskrbe. Izsledki raziskave so namreč pokazali, da med uporabniki Knjižnica semen še ni aktualna storitev in zbirka, ki jo ponuja Goriška knjižnica. Na podlagi dobljenih rezultatov lahko sklepamo dvojje, in sicer da je Knjižnica

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

semen relativno nova vsebina v knjižnici, vzporedno s tem, pa je k temu botroval tudi izbruh epidemije in posledično pandemije v letu 2020, ko je bil dostop v javne prostore prepovedan, delovanje knjižnice pa omejeno – s tem pa je obstala tudi izmenjava semen. Goriška knjižnica Franceta Bevka si je kljub negotovemu času prizadevala, da bi Knjižnica semen prišla do ljudi, zato smo na spletni strani pripravili katalog semen, ki so si ga lahko uporabniki pregledali in svoja semena naročili posredno po telefonu ali elektronski pošti. Prav ta realnost nam je lahko v opozorilo in pobudo, da Knjižnico semen v sklopu zelene knjižnice zopet povzdignemo nad uporabnike in ji namenimo dodatno promocijo. Potreba po naravnem načinu življenja je med anketiranimi uporabniki vsekakor vidna. Veliko vlogo ima pri tem prehrana in prehranjevalne navade, čeprav nam ritem sodobnega življenja največkrat vsili, da se prehranjujemo z nezdravo, hitro pripravljeno hrano. Prav zaradi slednjega je poslanstvo knjižnice s svojimi semeni v tem, da je v prvi meri namenjena vsem uporabnikom, ki si želijo pridelovati domače vrtnine in rastline ter želijo ohranjati avtohtone vrste rastlin, ki so naravna kulturna dediščina našega kraja. Vsi sodelujoči uporabniki se zavedajo pomena in doprinosa zdravih domačih rastlin, za skupno dobro pa so v ta projekt – ki je hkrati načrt za kakovostno bivanje celotne lokalne skupnosti, pripravljeni vložiti svoj trud, znanje, vrline in prosti čas. Knjižnica semen s svojo promocijo biotske raznovrstnosti, lokalne pridelave hrane in samooskrbe je odgovor na sodobno ekološko problematiko, ki se zadeva čisto vsakega posameznika, pripadnika lokalne skupnosti. S svojim proaktivnim pristopom na dražljaje iz okolja je knjižnica z zbirko semen v koraku s časom – na ta način lahko poskrbi za osveščanje in izobraževanje uporabnikov z namenom spodbuditi njihovo zavedanje o pomembnosti aktivnega delovanja v skupnosti, ustvarjanja vezi med člani neke skupnosti, ohranjanja avtohtonih sort, samooskrbe in kar je pri vsem tem najpomembnejše – »vrniti semena v roke ljudi« (Goriška knjižnica Franceta Bevka, 2020). Navezujoč se na zdravo prehrano, pa bi lahko uporabnikom ponudili še vrsto drugih vsebin, povezanih s trajnostnim razvojem, med katere denimo uvrščamo še gibanje, telesne vadbe in naravne metode zdravljenja – v knjižničnem atriju bi s tem v povezavi lahko obiskovalcem omogočali rekreacijo in izvajanje telesne vadbe na svežem zraku. Knjižnični atrij je torej potencial, ki ga mora Goriška knjižnica, ki hodi po poti do zelene knjižnice, dobro izkoristiti. V bodočem snovanju prireditev na temo zelenih vsebin v Goriški knjižnici Franceta Bevka so pripadajoče zelene površine funkcionalne in se dodobra zlivajo z okoljem, saj se atrij spogleduje z mestnim parkom, ki predstavlja edinstven biotop, ki je nastal na področju glinokopov – tam pa domujejo raznovrstne živalske vrste. Prav na podlagi slednjega bi lahko v sklop zelenih

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

vsebin Goriške knjižnice umestili tudi predavanja o rastlinah in živalih v urbanem okolju. Atrij bi lahko služil tudi za gojenje dišavnic in drugih vrst zelišč – v pripravljene gredice bi lahko zasadili avtohtona semena, ki jih hranimo v Knjižnici semen. Zeliščarska druženja na prostem z lokalnimi strokovnjaki pa bi pripomogla k odkrivanju okolja in pridobivanju novih ali poglobljanju že usvojenih zeliščarskih znanj, ki so povezana bodisi s pomenom zelišč v prehrani in domači lekarni bodisi v kozmetične in negovalne namene.

Slika 7 in 8: Atrij Goriške knjižnice Franceta Bevka (foto: arhiv Goriške Knjižnice Franceta Bevka).

Iz rezultatov raziskave seva tudi potreba po zelenih vsebinah, ki so namenjene najmlajšim uporabnikom – to so zelene pravljичne urice – pri čemer gre za nujnost ozaveščanja mladih generacij o pomembnosti narave in okolja. Na tem mestu se zopet sklicujem na Knjižnico Franca Ksavra Meška Ormož, pa tudi Knjižnico Šentvid, kot primera dobre prakse, ki v svoji zeleni knjižnici organizirata »zelene« pravljice v sklopu pravljичnih uric. Vsi vemo, da so pravljice tiste, ki so namenjene spodbujanju bralne kulture, zato so se v obeh knjižnicah angažirali še dodatno – krepile naj bi hkrati še zeleno pismenost, torej osveščale starše in otroke o pomenu zdravega načina življenja in učinkovitega preživljanja prostega časa, gibanja in ustvarjanja ter ohranjanja narave. Zanimivost zelenih pravljичnih uric je tudi ta, da najmlajši uporabniki po zaključku pravljice sodelujejo v ustvarjalni delavnici, kjer ustvarjajo na temo poslušane pravljice z različnimi, najpogosteje recikliranimi materiali, ali materiali, ki jih srečamo v naravi, kot je jesensko listje, pridelki z bližnjih polj in sadovnjakov. Pomembna je tudi eko bralna značka in eko kotichek (Zdravje in Korotaj, 2019). Prav s takšnim pristopom bi lahko nagradili tudi naše najmlajše uporabnike Goriške knjižnice – program bi zanje nadgradili s posebnimi vsebinami za otroke, poskrbeli za njihovo zdravo odraščanje in jih od malih nog naučili rokovanja z ekološkimi vsebinami. Zanimivost, ki bi lahko botrovala k bodočemu snovanju projekta ozelenitve Goriške knjižnice, je tudi Eko teden, ki ga organizira

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Knjižnica Šentvid in s katerim je knjižnica v svojem okolju postala primer okolju prijazne prakse in pomemben ponudnik okoljskega izobraževanja in osveščanja prebivalcev. Znotraj Eko tedna se odvijajo namreč domiselne eko delavnice za otroke in mladino, zelene pravljice ter eko knjižne uganke za najmlajše uporabnike in eko prireditve, kot so denimo okrogle mize in strokovna predavanja za odrasle in mladostnike. Projekt je svoje temelje dobil, kot povesta avtorici Zdravje in Korotaj (2019, str. 335) na podlagi rezultatov analize lokalne skupnosti v skladu s strateškim načrtom o projektu za družine – le ta je leta 2015 postal redna dejavnost knjižnice, ki skrbi, »da tema o naravi in njenem varovanju živi z zeleno knjižnico in je v njej prisotna, zato je knjižnica sedaj postala tudi zelena učiteljica« (Zdravje in Korotaj 2019, str. 335). Na primeru šentviške knjižnice bi lahko v sklopu oblikovanja programa zelenih vsebin v Goriški knjižnici Franceta Bevka dejansko vključili želje uporabnikov vseh starostnih skupin.

Ker nekatere knjižnice, med katere sodi tudi Goriška knjižnica Franceta Bevka, nimajo možnosti za izgradnjo nove stavbe, lahko poleg programske usmeritve v zeleno knjižnico ravnaajo okolju prijazno. Avtorica Kathryn Miller se v knjigi *Public libraries going green* osredotoča na vlogo knjižnice v zelenem gibanju, med drugim tudi na ekološko oziroma trajnostno usmerjene knjižnične dejavnosti. Vloga knjižnice pri varovanju narave in ohranjanju okolja je po dognanjih avtorice Miller (2010, str. 5–8) vidna tudi v zmanjšani uporabi papirja, izboru recikliranega ali že uporabljenega papirja za knjižnične dejavnosti – kot so denimo tiskanje in kopiranje ter obojestransko kopiranje, promociji brezplačnega skeniranja, naročanju revij in časopisov iz recikliranega papirja ter nakup drugih recikliranih materialov – papir, pisala, vrečke in drugo, uporabi elektronskih komunikacij ter pripravljenih elektronskih obrazcev in mapah v skupni rabi, računalniškem opismenjevanju uporabnikov – tudi izobraževanju za dostopnost do elektronskih virov, uporabi energetske učinkovitih računalnikov, shranjevanju v prenosni pomnilnik ali pošiljanju po e-pošti, ločenem zbiranju in recikliranju odpadkov – papir, plastika, baterije, elektronski odpadki, uporabi naravne svetlobe ali energetske učinkovite razsvetljave – senzorji gibanja, uporabi okolju prijaznih čistilnih sredstev – ekološka čistila, v varčevanju z vodo, nabavi lokalnih izdelkov, promoviranju trajnostne mobilnosti – kolesa ali javni prevoz ter v čiščenju zbirk in odpisovanju knjig – kot priložnost za izvajanje zelenih postopkov s ponovno uporabo (Miller, 2010). Vloga knjižnic je, kot poudarjata avtorici Zdravje in Korotaj (2019, str. 314), služiti skupnosti. Zato je prav, da tudi knjižničarji ukrepajo in prispevajo k temu, da postane družba razumnejša do okolja in trajnostno usmerjena. Poleg trajnostne zgradbe in zelenih

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

vsebin/programa torej lahko knjižnica v svoje vsakodnevne dejavnosti vnese več trajnosti in se odloči za biorazgradljive in okolju prijazne izdelke. S tem vključuje trajnost v vse vidike knjižničarstva – »od recikliranja odpadkov, zmanjševanja uporabe plastičnih kozarcev do ukrepov varčevanja s potrošnim materialom, razsvetljavo in gretjem ter vse od nabave in promocije na trajnostne in okoljske vidike naravnane literature, nudenje izobraževalnih vsebin, posredovanje informacij do dogodkov in dejavnosti z nalogo ozaveščanja« (Zdravje in Korotaj, 2019, str. 314). Manj, a vseeno zadovoljivo število glasov je po rezultatih naše prejelo ozaveščanje in želja uporabnikov po predavanjih na temo ločevanja odpadkov in recikliranja različnih materialov – prav k še večji aktualnosti okolju prijaznih tem bi lahko knjižnica spodbujala z vpeljevanjem ekoloških oziroma trajnostno usmerjenih knjižničnih vsakodnevnih dejavnosti, kamor spada še varčevanje z vodo, papirjem, električno energijo in druge okoljevarstvene dejavnosti. Da so gozdovi dejansko pomemben faktor v življenju ljudi, kažejo tudi naši nadaljnji rezultati, ki se zadevajo ohranjanja papirja s prakticiranjem e-storitev, kar so uporabniki ocenili kot pozitivno in dobrodošlo prakso. Na podlagi primerov dobrih praks zelenih knjižnic pri nas in v svetu bi lahko Goriška knjižnica Franceta Bevka privzela veliko knjižničnih vsakodnevnih dejavnosti, ki so okolju prijazne. Tako denimo Chinese University of Hong Kong Library, ki je zelo aktivna pri ozaveščanju o pomenu gozdov, v svojih vsakodnevnih delovnih procesih in drugih dejavnostih aktivno poskuša zmanjšati porabo papirja z digitalizacijo gradiva in pretvorbo čim večjega števila dokumentov in obrazcev v elektronsko obliko, na večnamenskih napravah imajo privzeto nastavitve dvostranskega tiskanja, uporabnike pa nagovarjajo k skeniranju. Prehod sistema za upravljanje knjižnice na računalništvo v oblaku ali t. i. cloud-based IT pa jim dodatno zmanjšuje porabo električne energije in obremenitve okolja zaradi odpadnih in zastarelih naprav (Zdravje in Korotaj, 2019). Knjižnice morajo med potekom procesa ozelenitve torej preučiti vse vidike varovanja okolja, izkoristiti vse vire, ki jih nudi lokalno okolje in se povezovati z drugimi podobno mislečimi posamezniki in institucijam ter stremeti k izobraževanju knjižničarjev in uporabnikov (Zdravje in Korotaj, 2019). Tako denimo v avstralski knjižnici Cockburn Central, ki leži v bližini postaje, uporabnike usmerjajo k zelenemu delovanju s spodbujanjem trajnostne mobilnosti, predvsem uporabo javnega transporta, medtem ko v Knjižnici Franca Ksavra Mežka Ormož vodstvo nagovarja zaposlene, naj bodo zgled uporabnikom in zato na delo prihajajo s kolesom – prav renovirano pošgarsko kolo pa uporabljajo za prevoz knjig po mestu. Mestna knjižnica Cockburn izkazuje svojo zavezanost trajnostni okoljski politiki tudi s skrbnim odnosom do naravnega okolja. V ta

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

namen imajo v predverju knjižnice t. i. ekološki otok z zaboji za primerno ločevanje odpadkov, v notranjosti pa inovativno zbiralnico, v katero lahko uporabniki odložijo okolju škodljive odpadke, kot so denimo odslužene žarnice in mobilni telefoni, kartuše za tiskalnike, baterije in podobne odpadke vsakdanje uporabe. Cockburnska knjižnica pa predstavlja primer dobre prakse trajnostnega razvoja tudi pri vprašanih varčevanja z energijo in naravnimi viri – od strešnih solarnih panelov, ki oskrbujejo zgradbo z elektriko, do energetske varčnih LED osvetlitev v stavbi ter vgrajenega podzemnega zbiralnika deževnice – okolica knjižnice pa je zasajena z lokalnimi rastlinami, ki so prilagojene okolju in ki za rast potrebujejo malo vode. Chinese University of Hong Kong Library predstavlja primer dobre prakse s prizadevanjem za dobro počutje zaposlenih. Z organskim zelenjavnim vrtom na knjižnični strehi stremijo bodisi k dvigu zavesti o pomembnosti trajnostne okoljske politike bodisi k boljšim medsebojnim odnosom na delovnem mestu – dejavnost, ki je zasnovana kot team-building in aktivnost za sproščanje. Za dobro počutje uporabnikov in zaposlenih pa skrbi tudi osrednja značilnost USIU Africa library. To je vrt, ki je lociran v samo osrčje knjižnice, številne rastline pa izboljšujejo kakovost zraka v stavbi in ustvarjajo pomirjujoče okolje (Zdravje in Korotaj, 2019). Glede na veliko površino, ki jo premore Goriška knjižnica Franceta Bevka, se mi zdi smiselno, da notranjost še dodatno obogatimo s cvetjem in rastlinjem, ki bo ozelenilo marmornate površine in ustvarjalo dejanski vtis zelene knjižnice, hkrati pa bi vneslo vedrost med zaposlene in uporabnike.

Knjižnica, ki se nagiba k reorganizaciji svoje politike in se želi usmeriti v zeleno delovanje, mora le to torej vključiti v strateški načrt za prihodnost – določiti svojo vizijo in poslanstvo, oblikovati aktivnosti, dejavnosti in storitve za doseganje ciljev trajnostnega razvoja (Zdravje in Korotaj, 2019). V strateškem načrtu Goriške knjižnice Franceta Bevka za obdobje 2020–2025 si knjižnica prizadeva izpeljati projekt Zelena knjižnica, z začetkom izvajanja v letu 2021. S tem projektom knjižnica stremi k temu, da bo poglavitno vplivala na percepcijo knjižnice ne le kot kulturne ustanove, ampak tudi kot dejavnika osveščanja in pridobivanja novih, predvsem praktičnih znanj. Vodilo uresničevanja tega projekta pa tiči v zavedanju, da bodo pridobljene veščine trajnostne in prav take uporabnike spodbujale »k obiskovanju novih podobnih in drugačnih zanje namenjenih vsebin in k izposoji s projektom povezanega gradiva, predavatelje pa bodo vabile k poglobljenemu sodelovanju z ustanovo, česar je bilo v preteklosti znatno manj« (Goriška knjižnica, 2020, str. 51). Širjenje zavesti o pomembnosti zelenih tematik je v času, ko je okolje pod bremenom neobvladljivega modela razvoja

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

sodobne družbe, poglavitno. V slednjem pa vidi torej tudi Goriška knjižnica Franceta Bevka svojo vlogo in poslanstvo. Z namensko izdelavo strategije za prihodnost in s pomočjo izidov pričujoče raziskave, si bo lahko Goriška knjižnica začrtala smernice za svojo ozelenitev, k vsemu temu pa bodo pripomogli še splošno sprejeti in uveljavljeni predpisi, ki vodijo knjižnice in njeno vodstvo v procesu prevetritve ustaljene politike in pri vključevanju zelene politike v programske zasnove. V Goriški knjižnici se zavedamo, da je pri načrtovanju integracije zelenih vsebin v poslanstvo knjižnice smotno, da knjižnica oblikuje svoj slogan, ki bo bodisi prepoznavni znak tega projekta bodisi bistvo tega načrta. Knjižnica Šentvid je tako svoje poslanstvo obeležila s sloganom »Živimo v soglasju z naravo«, Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož pa za svoj razpoznavni znak uporablja idejno zasnovo »Modro o zelenem« (Kebe in Podjavoršek, 2019). Naša sosedna Hrvaška je v svojo nacionalno iniciativo za zeleno gibanje vključila in namensko sestavila delovno skupino, v katero so vključene številne knjižnice, ki so odgovorne za informiranje in izobraževanje javnosti o zeleni in trajnostni politiki. Na podlagi hrvaškega primera dobre prakse avtorici Kebe in Podjavoršek (2019, str. 301) presojata, da bi bila taka delovna skupina in v njej sodelujoči knjižničarji in knjižničarke doprinos za bodoče zelene projekte pri nas. Obenem pa še zagovarjata aktivno udeležbo in vlogo financerjev v skupini, ki so kot zagovorniki knjižnic pomembni deležniki in finančni steber na poti do zelenih knjižnic. V slovenskem prostoru žal še nimamo oblikovanih smernic, ki bi služile kot nacionalna pobuda in strategija gibanja zelenih knjižnic. Standardi in priporočila za delovanje po trajnostnih načelih so za knjižnice ključnega pomena, saj bi lahko tako vodeno, korak za korakom izoblikovale svoj projekt ozelenitve, prevod Wernerjevega kontrolnega seznama pa še večji doprinos za slovensko knjižnično platformo (Kebe in Podjavoršek, 2019).

Izid raziskave nam kaže, da je na Goriškem območju potreba po teh svežih in aktualnih, a hkrati temah, ki burijo duhove slehernega človeka, vse več kot živa. Prav prek te raziskave lahko oblikujemo primarni načrt, ki bo doprinesel k bodoči realizaciji projekta Goriške knjižnice kot zelene knjižnice. Izidi raziskave in primeri dobrih praks botrujejo začetkom snovanja poslanstva in programske usmeritve knjižnice – prek teh si lahko začrtamo osnutek rednih dejavnosti knjižnice kot zelene knjižnice. Ker je Občina Nova Gorica skupaj z občino v Gorici (Italiji) postala evropska prestolnica kulture za leto 2025, se lahko zasnovo projekta ozelenitve Goriška knjižnice Franceta Bevka ponudi tudi delavni skupini za EPK, upajoč na pozitivne in predvsem finančne resurse. Goriška knjižnica Franceta Bevka bi s tem projektom

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

kot vseživljenjsko učno, informacijsko in družbeno središče prispevala h kakovostnemu in pozitivnemu razvoju lokalne skupnosti, opolnomočenju prebivalstva in dvigu kakovosti življenja ter bodočemu razvoju zelenega gibanja in širjenja mrež slovenskih zelenih knjižnic.

5 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

Antonelli, M. (2008). The green library movement: an overview of green library literature and actions from 1979 to the future of green libraries. *Electronic green journal* 1(27).

Čadovska, I. in Tkalčić, A. (2017). Zelena pismenost kao dio strategije razvoja informacijske službe. *Vijestnik bibliotekara Hrvatske*, 60 (1), 65–77.

Goriška knjižnica Franceta Bevka. (2020). *Strateški načrt Goriške knjižnice Franceta Bevka Nova Gorica za obdobje 2020–2025*.

https://www.gkfb.si/images/dokumenti/info_JZ/Strateski_nacrt_GKFB_2020-2025.pdf

Goriška knjižnica Franceta Bevka. (2021). *Letno poročilo 2020: poslovno in finančno poročilo Goriške knjižnice*.

https://www.gkfb.si/images/dokumenti/info_JZ/2020_Letno-porocilo.pdf

Hauke, P. (2019). *Green Libraries towards green sustainable development*.

<http://library.ifla.org/id/eprint/2562/1/166-hauke-en.pdf>

Hauke, P. (2015). *How to become / How to identify a Green Library?*

<http://library.ifla.org/id/eprint/1237/1/095-hauke-en.pdf>

Hoffmann K. (2019). *Pogled nazaj, polet naprej: zbornik ob 70-letnici Goriške knjižnice: [1949-2019]*. Goriška knjižnica Franceta Bevka.

Justinek, G., Novalija, A., Šekoranja, D. in Štrukelj, M. (2015). *Spremenimo svet: agenda za trajnostni razvoj do leta 2030*. Center za evropsko prihodnost.

Kajfež Bogataj, L. (2016). *Planet, ki ne raste*. Cankarjeva založba.

Kebe, N. in Podjavoršek N. (2019). Z zelenimi knjižnicami do zelene prihodnosti: pregled stanja v Sloveniji in po svetu. *Knjižnica*, 63 (1-2), 283–305.

Miller, K. (2010). *Public libraries going green*. American Library Association.

Montessori, M. (1976). *From childhood to adolescence: including "Erdkinder" and the functions of the university*. Montessori-Pierson Publishing Company.

Slovenska turistična organizacija. (b. d.). *Zelena shema slovenskega turizma*.

<https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/zelena-shema-slovenskega-turizma>

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018-2028). (2019)

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Zdravje, A. in Korotaj, M. (2019). Koncept zelenih knjižnic in prva primera njegove vpeljave pri nas. *Knjižnica*, 63(1-2), 307–343.

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. (b. d.). *Cilji trajnostnega razvoja in Agenda 2030.*

<http://www.zbds-zveza.si/?q=node5/ctr>

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

PRILOGE

PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK

GORIŠKA KNJIŽNICA FRANCETA BEVKA KOT ZELENA KNJIŽNICA

Število vprašanj: 18

Status: Aktivna od: 05. 08. 2021 Aktivna do: 13. 08. 2021

Avtor: Daša Medvešček, 04. 08. 2021

Spol:

- Ženski
- Moški

Starost:

- do 10
- 11 do 18
- 19 do 25
- 26 do 40
- 41 do 60
- 61 do 79
- 80 in več

Ali ste uporabnik/-ca Goriške knjižnice Franceta Bevka?

- Da
- Ne

Kako pogosto obiskujete Goriško knjižnico Franceta Bevka?

- Vsak dan
- Enkrat tedensko
- Večkrat tedensko
- Enkrat mesečno
- Nekajkrat mesečno
- Ko knjižnico obiščem s šolo
- Knjižnice ne obiskujem

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Kaj je ekologija?

- Znanost, ki proučuje odnose med živimi organizmi, njihov vpliv na okolje in vpliv okolja na njih.
- Znanosti, ki proučuje naš planet.
- Znanost, ki se ukvarja z ekološkim načinom pridelave hrane.

Kaj pomeni izraz zelena knjižnica?

- Knjižnica z zelenimi zidovi in zelenimi policami.
- Knjižnica, v kateri je veliko rastlin.
- Knjižnica, ki je zavezana trajnostnemu ohranjanju okolja in ozaveščanju glede vodilne družbene vloge knjižnic pri okoljski vzgoji.
- Knjižnica na prostem.

Ali menite, da je treba večjo pozornost usmeriti k ozaveščanju o zaščiti narave, klimatskih spremembah, recikliranju, zdravi prehrani in ostalih ekoloških temah?

- Da
- Ne
- Ne vem

Kje ste največ izvedeli o ekoloških temah?

- V šoli
- Na televiziji
- V knjigah
- Na internetu
- Na predavanjih v knjižnici
- O ekoloških temah nisem seznanjen/-a

Katerih delavnic in predavanj bi se udeležili v sklopu prireditev Goriške knjižnice Franceta Bevka? (Možnih je več odgovorov)

- Ločevanje odpadkov in recikliranje različnih materialov
- Ogrožene živalske vrste
- Podnebne spremembe
- Zdrava prehrana

Medvešček, D., Goriška knjižnica Franceta Bevka kot zelena knjižnica. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

- Naravna kozmetika in drugi izdelki iz ekološke pridelave
- Zeliščarstvo - pobiranje in sušenje zelišč, "naravna lekarna"
- Gibanje, telesna vadba in naravne metode zdravljenja
- Ohranjanje kulturne in naravne dediščine
- Čebelarstvo in apiterapevtski nasveti
- Spoznavanje rastlin in živali v urbanem okolju
- Kuharski tečaji
- Drugo: _____

Če bi imeli možnost izbire, ali bi raje jedli ekološko ali neekološko pridelano hrano?

- Ekološko
- Neekološko
- Razlike med ekološko in neekološko pridelano hrano ne poznam

Kako pogosto uživate ekološko pridelano hrano?

- Vsak dan
- Nekajkrat na teden
- Nekajkrat na mesec
- Nikoli

Ali bi Vas zanimalo, če bi se Goriška knjižnica Franceta Bevka povezala z lokalnimi ponudniki in s tem spodbujala in promovirala »lokalno«?

- Da
- Ne
- Ne vem

Knjižnica semen, s katero želimo ohraniti biotsko raznolikost kulturnih rastlin, v Goriški knjižnici Franceta Bevka temelji na brezplačni izmenjavi semen. Obstoj knjižnic semen na nekem območju krepi lokalno skupnost in spodbuja varovanje ter ohranjanje avtohtonih in tradicionalnih vrst rastlin. Ali jo uporabljate?

- Da
- Ne
- Nisem še slišal/-a zanjo

Gozdovi so »zelena pljuča« našega planeta in življenjsko pomembni za naše podnebje. Za dolgoročno zaščito gozdov in ohranjanje najvažnejše surovine – lesa v sodobnem času lahko uporabljamo e-storitve, s katerimi znatno prispevamo k zmanjšanju čezmerne porabe papirja. Ali bi se strinjali, če bi v Goriški knjižnici Franceta Bevka papirnate račune, opomine in druga obvestila docela zamenjali z elektronskimi?

- Se strinjam
- Se ne strinjam
- Ne vem
- Vseeno mi je, saj me to ne zanima

Ali poznate mobilno aplikacijo mCOBISS, ki omogoča dostop do informacij o gradivu v knjižnicah, pregled dolgov in omejitev, prejemanje potisnih obvestil in vrsto drugih virtualnih storitev?

- Da
- Ne

Ali uporabljate mCOBISS?

- Da
- Ne

Ali veste, da imamo v Sloveniji že dve zeleni knjižnici?

- Da
- Ne

Splošne knjižnice so danes več kot le izposojevalnica gradiva – med drugim so tudi prostor druženja, informiranja in izobraževanja uporabnikov. Ali menite, da bi Goriška knjižnica kot zelena knjižnica s svojimi »zelenimi« vsebinami pripomogla k ozaveščanju o pomembnosti zelene pismenosti ter promoviranju trajnostnega razvoja in razvoja lokalnega okolja?

- Da
- Ne
- Vseeno mi je, saj me to ne zanima